

**AIKUISEN IDENTITEETTI JA HYVINVOINTI ELÄMÄN
ERI ALUEILLA**

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto**

Tanja Manninen
Pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Syksy 2002

TIIVISTELMÄ

Aikuisen identiteetti ja hyvinvointi elämän eri alueilla

Tekijä: Tanja Manninen

Ohjaaja: Ulla Kinnunen

Psykologian pro gradu -tutkielma

Syksy 2002

Jyväskylän yliopisto

42 sivua, 2 liitettä

Tässä tutkimuksessa selvitettiin työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetin yhteyksiä hyvinvointiin, jota tarkasteltiin samoin näillä kolmella osa-alueella: työssä, parisuhteessa ja vanhemmuudessa. Identiteettiä lähestyttiin sen muodostamistavan eli identiteettistatusten kautta. Lisäksi tutkittiin eri osa-alueiden identiteettien keskinäisiä suhteita sekä identiteetin liittymistä joihinkin taustatekijöihin kuten työuran vakauteen, parisuhteen purkautumiseen ja lasten lukumäärään. Tutkittavat (122 miestä ja 120 naista) olivat osallistuneet Lapsesta aikuiseksi -pitkittäistutkimukseen vuonna 2001, jolloin he olivat keskimäärin 42-vuotiaita. Käytetty tutkimusaineisto perustui haastatteluun ja kyselylomakkeisiin. Yli puolella tutkittavista oli kaikilla osa-alueilla saavutettu identiteetti (selkeät käsitykset, joihin oli sitouduttu eri vaihtoehtojen tarkastelun jälkeen), joka oli naisilla kuitenkin yleisempi kuin miehillä. Miehillä taas oli naisia useammin omaksuttu identiteetti (selkeät käsitykset, joihin ei ollut päädytty eri mahdollisuuksien pohdinnan kautta). Epävakaa työura edelsi epäselvää/moratoriovaiheen työidentiteettiä (selkiytyneet käsitykset puuttuivat). Saavutettu parisuhdeidentiteetti oli yhteydessä koettuihin avio- ja/tai avoeroihin. Niillä, joilla oli epäselvä/moratoriovaiheen vanhemmuusidentiteetti, oli muita vähemmän lapsia. Eri osa-alueiden identiteettien keskinäisissä suhteissa tuli erityisesti esille, että saavutettu identiteetti yhdellä osa-alueella liittyi saavutettuun identiteettiin toisella osa-alueella (esim. saavutettu työidentiteetti ja saavutettu parisuhdeidentiteetti). Identiteetti oli yhteydessä samalla osa-alueella koettuun hyvinvointiin (esim. työidentiteetti ja työuupumus) siten, että omaksuttu identiteetti liittyi epäselvää/moratoriovaiheen identiteettiä parempaan hyvinvointiin. Lisäksi omaksuttu identiteetti osoittautui työn ja parisuhteen osa-alueilla myös saavutettua identiteettiä paremmaksi hyvinvoinnin kannalta. Työ- ja parisuhdeidentiteetti olivat yhteydessä sekä työssä, parisuhteessa että vanhemmuudessa koettuun hyvinvointiin, mutta vanhemmuusidentiteetti liittyi vain vanhemmuudessa koettuun hyvinvointiin. Omaksuttu identiteetti näyttäisi tämän tutkimuksen mukaan olevan tyydyttävä ratkaisu sille noin kolmasosalle aikuisista, jotka ovat siihen päätyneet.

Avainsanat: *identiteettistatusparadigma, hyvinvointi, työ, parisuhde, vanhemmuus*

JOHDANTO

Mitä voin saada aikaan työssäni? Pitäisikö minun vaihtaa työpaikkaa tai lähteä opiskelemaan? Miten voin auttaa teini-ikäistä tytärtäni selviämään ongelmistaan? Mitä teemme aviopuolisoni kanssa, kun lapset ovat muuttaneet pois? Pitäisikö minun sietää huonoa avioliittoa, jotta en jäisi yksin? Tällaiset identiteettiin liittyvät kysymykset ovat erityisen polttavia nuoruusiässä (Erikson, 1959, 1968), mutta ne ovat tärkeitä myös aikuisuudessa (Marcia, 1980). Aikuisiässä on lisäksi keskeistä aiemmin tehtyjen ratkaisujen toteuttaminen sekä sen jälkeen sitoumusten hyvien ja huonojen puolien arvioiminen saatujen kokemusten avulla (Waterman & Archer, 1993).

Identiteetin selkiyttäminen on keskeinen kehitystehtävä (Erikson, 1959, 1968), josta suoriutumista voidaan tarkastella statusparadigmalla (Marcia, 1966). Status kertoo vasta, jolla identiteetti on muodostettu eikä siten kuvaa sen sisältöä (Marcia, 1993a). Tästä näkökulmasta identiteetti on määritelty tunteeksi samana pysymisestä ja jatkuvuudesta eri yhteyksissä (Erikson, 1959). Samalla on myös tärkeää, että toiset tunnustavat samana pysymisen ja jatkuvuuden. Identiteetti sisältää dynaamisesti järjestäytyneenä viettejä, kykyjä, uskomuksia ja kertomuksen omasta menneisyydestä (Marcia, 1980).

Selkiytynyt identiteetti on yksilön hyvinvoinnin kannalta toivottu tulos, jolla on vaikutuksia nuoruudesta aikuisuuteen (Erikson, 1959; Marcia, 1980). Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää identiteetin ja hyvinvoinnin yhteyksiä 42-vuotiailla kolmella keskeisellä elämäalueella: työssä, parisuhteessa ja vanhemmuudessa. Lisäksi tarkasteltiin, miten identiteettiin ovat mahdollisesti yhteydessä tietyt elämäntapahtumat (esim. työuran vakaus, avioeron kokeminen, lasten olemassaolo ja ikä) sekä miten tapa muodostaa identiteetti yhdellä elämän osa-alueella on yhteydessä toisella osa-alueella käytyyn tapaan.

Identiteettitilatukset aikuisilla ja identiteetin osa-alueet

Statukset erottaa toisistaan kaksi tekijää (Marcia, 1966): kriisin läpikäyminen eli vaihtoehtojen tarkastelu (Marcia, 1993a) ja valintoihin sitoutuminen. Kriisi on etsintävaihe, jossa kyseenalaistetaan omaa ikäkautta varhaisempien aikojen arvoja ja suunnitelmia (Marcia, 1966). Sitoutuminen merkitsee omakohtaista panostamista tehtyihin ratkaisui-

hin. Näin muodostuu neljä identiteettistatusta: saavuttaminen (achievement), epäselvyys (diffusion), moratoriovaihe (moratorium) ja omaksuminen (foreclosure).

Identiteetin saavuttanut henkilö on käynyt läpi kriisin, jonka jälkeen hän on omiin arvoihinsa perustuen sitoutunut itselleen mielekkäisiin valintoihin (Marcia, 1966). Jos identiteetti on epäselvä eli jäänyt hajautuneeksi, mihinkään tehtyyn päätökseen ei ole sitouduttu. Henkilöllä on kuitenkin aikaisemmin voinut olla kriisivaihe tai hän ei ole ollenkaan syventynyt erilaisten mahdollisuuksien punnitsemiseen. Moratoriovaiheessa oleva ei ainakaan vielä ole tehnyt sitoumuksia mutta ponnistelee työstääkseen identiteettiin liittyviä kysymyksiä. Omaksuttu identiteetti on muodostettu harkitsematta vakavasti muita vaihtoehtoja, jolloin henkilö on sitoutunut jonkin auktoriteetin tärkeinä pitämiin tavoitteisiin ja näkemyksiin. Tämä voi olla jompikumpi vanhempi tai molemmat tai aikuisena puoliso (Marcia, 1993a; Waterman & Archer, 1993).

Identiteettistatukset määritellään samoin kaikissa ikäryhmissä, vaikka etsintävaiheesta kulunut aika vaihtelee yksilöittäin (Waterman & Archer, 1993). Etsinnän ja sitoutumisen odotetaan lisäksi aikuisilla olevan laadullisesti erilaista kuin nuorilla. Vanhempien tutkittavien oletetaan olevan nuoria innottomampia harkitsemaan uusia tavoitteita, koska heillä on siihen mahdollisesti vähemmän aikaa tai ulkoisia voimavaroja (Kroger, 2000b). Sitoumusten kuvailu on aikuisilla tarkempaa ja niiden ylläpitämiseen liittyy enemmän toimintaa kuin nuorilla (Waterman & Archer, 1993).

Identiteettistatustutkimus on kohdistunut erityisesti nuoriin, noin 18-22-vuotiaisiin, koska tätä ikäkautta on pidetty ratkaisevimpana identiteetin kehityksessä (Marcia, 1993b). Aikuisuudessa näyttäisi kuitenkin vielä olevan työtä tämän kehitystehtävän parissa, jos identiteetin saavuttamista pidetään päämääränä, sillä suurinta osaa nuorista ei ole luokiteltu identiteetin saavuttaneiksi (Kroger & Haslett, 1991). Myöhemmin onkin alettu tarkastella identiteetin kehittymistä läpi elämän (Marcia, 1980). Tutkimuksissa on havaittu, että selkeän identiteetin saavuttaneiden osuus kasvaa vanhemmissa ikäryhmissä (Waterman & Archer, 1990) ja erityisesti sitoutuminen lisääntyy aikuisiässä (Pulkkinen & Kokko, 2000). Myös keski-iässä voidaan kokea identiteettikriisi, jos nuoruudessa tehdyt valinnat eivät ole olleet toimivia (Waterman & Archer, 1990). Elämäntilanne, valinnat ja oma itse arvioidaan jossain määrin uudelleen (Silverberg & Steinberg, 1987), uusia vaihtoehtoja tarkastellaan ja mahdollisesti sitoudutaan uusiin tavoitteisiin (Waterman & Archer, 1990). Tietoa identiteetistä aikuisuudessa tarvitaan edelleen (Kroger, 2000a). Nykyisin keski-iässä on enemmän identiteettiä mahdollisesti määrittäviä rooleja

ja arvoja kuin muissa elämänvaiheissa (Kroger, 2000b), joten se on kiinnostava identiteettitutkimuksen kohde.

Vaihtoehtojen tutkailua ja sitoutumista tapahtuu elämän eri alueilla (Marcia, 1966), jotka koetaan tärkeiksi (Marcia, 1993a). Yleensä tutkimukset ovat käsitelleet ammattia, ideologiaa ja ihmissuhteita, joten identiteettistatushaastatteluissa on keskusteltu esimerkiksi työstä, avioliitosta ja puolison roolista, vanhemmuudesta, perheen ja uran yhteensovittamisesta, uskonnollisista ja poliittisista näkemyksistä sekä sukupuolirooleista (Archer & Waterman, 1993). Yksilön statusluokittelu on harvoin sama kaikilla identiteetin osa-alueilla (Archer, 1992). Tulokset 36-vuotiaiden (joista monet ovat samoja kuin tähän tutkimukseen osallistuneet) identiteetistä kertovat, että 77,3 %:lla miehistä ja 76,4 %:lla naisista oli sama status vähintään kolmella viidestä osa-alueesta (Pulkinen & Kokko, 2000). Yleisimpiä olivat identiteetin saavuttaminen tai sen omaksuminen. Iän myötä kasvaa niiden osa-alueiden määrä, joilla on etsitty vaihtoehtoja tai tehty valintoja (Waterman & Archer, 1990). Aikuisiässä jonkin osa-alueen kehitys voi vaikuttaa merkittävästi toisen sisältöihin. Identiteettikysymyksiä ei siis pohdita samanaikaisesti monilla osa-alueilla, vaan niitä käydään läpi peräkkäin (Kroger, 1988).

Monissa tutkimuksissa ei ole eritelty osa-alueita, vaan yksilön identiteettiä kuvaamaan on käytetty yhtä statusta tai statusarvoja (Pastarino, Dunham, Kidwell, Bacho & Lamborn, 1997). Tällöin esimerkiksi sukupuolten väliset erot saattavat jäädä havaitsematta (Pastarino ym., 1997), joten osa-alueiden tarkastelua tarvitaan (Kroger, 1988).

Työ jäsentää monien elämää aikuisiässä ja antaa identiteetin kannalta olennaista tietoa omista kyvyistä, taidoista ja kiinnostuksenkohteista (Kroger, 2000b). Tutkittaessa vuonna 1946 Yhdysvalloissa syntyneitä naisia saatiin selville, että selkeä kokonaisidentiteetti (vastaa saavutettua ja omaksuttua identiteettiä) 20-vuotiaana ennusti kotiäitiyttä 40-vuotiaana (Van Manen & Whitbourne, 1997). Myöhemmin syntyneillä ikäryhmillä selkeä identiteetti liittyi heitä useammin ammattiin, ja miehillä selkiytynyt identiteetti edelsi menestystä työelämässä. Helsonin, Stewartin ja Ostroven (1995) tutkimuksessa keski-ikäisillä naisilla identiteetin saavuttaminen ja moratoriovaihe olivat yhteydessä pitkään koulutukseen ja hyvän aseman saamiseen työssä. Työelämässä pitkälle edenneet naiset olivat Whitbournen ja Van Manenin (1996) mukaan ihmissuhdeidentiteetiltään harvoin omaksuneita eli he olivat mahdollisesti joutuneet työn vuoksi kyseenalaistamaan siihen liittyviä asioita elämässään. Lisäksi identiteettisitoumuksia tehneillä naisilla

(18-30-vuotiaita) on havaittu muita vähemmän menestymisen pelkoa, joka estää hyödyntämästä kykyjä täysissä määrin (Freilino & Hummel, 1985).

Myönteinen identiteetin kehitys on voimakkaasti yhteydessä kykyyn solmia ja ylläpitää läheisiä ihmissuhteita keski-iässä (Kroger, 2000b). Pitkittäistutkimuksessa on todettu, että selkiytymätön identiteetti nuorena oli vahvasti yhteydessä miesten naimattomana pysymiseen (Kahn, Zimmerman, Czikszenmihalyi & Getzels, 1985), kun taas naisilla selkiytymätön identiteetti ei näyttänyt vaikuttavan avioitumiseen vaan avioliiton epävakauteen. Tätä tukee myös Van Manenin ja Whitbournen (1997) tutkimus, jonka mukaan 20-vuotiaana selkiytynyt identiteetti oli naisilla yhteydessä suhteen pitkään keston 31-vuotiaana ja aina 42. ikävuoteen asti. Epäselvä ihmissuhdeidentiteetti oli myös ominaista niille, jotka olivat naimattomia 28-34-vuotiaana (Whitbourne & Van Manen, 1996). Parisuhteen kesto oli identiteetiltään epäselvillä naisilla myös lyhyempi kuin sen saavuttaneilla.

Omaksuttu identiteetti on ollut yhteydessä naisten keski-ikään mennessä tekemiin perinteisiin valintoihin elämässä (Helson ym., 1995). Heillä oli muita todennäköisemmin vakaa avioliitto ja lapsia. Myös alle kolmikymppisillä, jotka ovat hankkineet lapsia ja sitoutuneet perhe-elämään, on havaittu omaksuttua identiteettiä (Whitbourne & Van Manen, 1996).

Identiteetti ja hyvinvointi

Kaikissa identiteettistatuksissa voidaan nähdä sekä hyvinvointia edistäviä että sitä heikentäviä piirteitä (Marcia, 1980). Omaksujat voidaan toisaalta nähdä sitoutuneina ja yhteistyökykyisinä ja toisaalta ahdasmielisinä ja mukautuvina. Moratoriovaiheessa olevat voivat olla herkkiä ja joustavia tai ahdistuneisuuteen taipuvaisia. Epäselvään identiteettiin voi liittyä huolettomuus ja riippumattomuus tai välinpitämättömyys ja skitsoidisuus. Identiteetin saavuttaneita voidaan yleisesti pitää hyvinvoivina: vahvoina, itseohjautuvina ja sopeutuvina. Toisaalta liian varhainen sitoutuminen voi rajoittaa mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Tutkimuksissa on nuorten osalta selvitetty identiteettistatusten yhteyksiä esimerkiksi yleiseen hyvinvointiin ja onnellisuuteen (Iedema & Meeus, 1998), psykiatriin ongelmiin (Kapfhammer, Neumeier & Scherer, 1993), käyttäytymisen ongelmiin (Rotheram-Borus, 1989), stressiin (Meeus, Dekovic & Iedema, 1997) ja ahdistukseen (Meeus, Ie-

dema, Helson & Vollebergh, 1999). Tutkimukset ovat osoittaneet, että identiteetin saavuttaminen ja omaksuminen sekä psyykinen hyvinvointi esiintyvät yhdessä (Meeus ym., 1999). Etsintävaiheen läpikäymisellä ei siten näyttäisi olevan merkitystä hyvinvoinnille. Sen sijaan etsintävaiheessa oleminen on yhteydessä heikoimpaan hyvinvoinnin tasoon. Epäselvä identiteetti liittyy siis moratoriovaihetta parempaan selviytymiseen.

Aikuisilla saavutettu identiteetti on ollut yhteydessä hyvinvointiin. Se on ollut osa 26-vuotiaan myönteistä elämänorientaatiota, johon kuuluivat lisäksi itseluottamus, tulevaisuuden myönteinen arviointi, sosiaalinen tuki sekä vahva motivaatio kohdata tulevaisuus ja tyytyväisyys tämänhetkisiin saavutuksiin (Pulkkinen & Rönkä, 1994). De Haanin ja MacDermidin (1994) tutkimuksessa saavutettu identiteetti oli noin 40-vuotiailla naisilla kytkeytyneenä hyvinvointiin, jota mitattiin kontrollinsijainti-, itsetunto-, masennus- ja elämäntyytyväisyyskyselyillä. 43-vuotiaana saavutettu identiteetti liittyi tehokkaaseen toimintaan ympäristössä sekä merkityksellisenä koettuun henkilökohtaiseen kasvuun 60-vuotiaana (Helson & Srivastava, 2001). Lisäksi identiteetin saavuttaminen on edeltänyt 48-vuotiaana työ- ja perheerooleissa koettua tyytyväisyyttä, mikä edelleen oli yhteydessä yleiseen tyytyväisyyteen elämässä ja kykyyn toimia mielekkäästi sosiaalisissa suhteissa (Vandewater, Ostrove & Stewart, 1997). Varmuus identiteetistä kaiken kaikkeaan on ollut vahvasti yhteydessä hyvinvointiin keski-ikäisillä naisilla (Stewart, Ostrove & Helson, 2001).

Omaksuttu identiteetti on ollut yhteydessä tehokkaaseen ympäristön hallintaan sekä vähäiseen henkilökohtaiseen kasvuun (Helson & Srivastava, 2001). Identiteetin omaksuminen on ollut osa alistuvaa elämänorientaatiota, johon liittyy myös tyytyväisyys jo saavuttuihin kehitystavoitteisiin (Pulkkinen, 1996). Se näyttäisi liittyvän saavutettua identiteettiä jonkin verran heikompaan hyvinvoinnin tasoon (De Haan & MacDermid, 1994). Aikuisen epäselvään identiteettiin on liittynyt heikko ympäristön hallinta, vähäinen henkilökohtainen kasvu (Helson & Srivastava, 2001) ja kielteinen elämänorientaatio, johon kuuluivat myös masentuneet mielialat epäonnistumisten vuoksi sekä toisten syyttäminen (Pulkkinen & Rönkä, 1994). Moratoriovaiheeseen aikuisilla on ollut yhteydessä joitakin myönteisiä seikkoja, kuten henkilökohtainen kasvu (Helson & Srivastava, 2001) ja vahva motivaatio kohdata tulevaisuus (Pulkkinen & Rönkä, 1994). Toisaalta siihen on liittynyt vähäinen sopeutuminen ympäristöön (Helson & Srivastava, 2001) ja haluttomuus tyytyä tämänhetkisiin saavutuksiin (Pulkkinen, 1996). Lisäksi keski-ikä

identiteetikriisin intensiivisyys on ollut yhteydessä heikkoon hyvinvointiin (Koski & Steinberg, 1990). Mitä enemmän identiteetikysymykset mietityttivät, sitä tyytymättömmämpiä 38-vuotiaat äidit olivat vanhemmuuteensa. Ne, jotka olivat tyytyväisiä avioliittonsa, kokivat vanhemmuuden kriisistä huolimatta niitä myönteisemmin, joilla avioliitteen liittyi erityistä huolestuneisuutta. Voimakas identiteettikuuhunta on toisaalta myös yhteydessä tyytymättömyyteen avioliitossa (Steinbergin ja Silverbegin tutkimustulos, 1987; Kosken ja Steinbergin (1990) mukaan).

Identiteetin ja hyvinvoinnin tutkimus on koskenut enimmäkseen kokonaisidentiteettiä, ja vain joskus on otettu mukaan identiteetin osa-alueita. Meeuksen ym. (1997) tutkimuksessa työttömällä nuorilla ihmissuhdeidentiteetti oli työidentiteettiä merkittävämpi hyvinvoinnin kannalta, kun taas työelämässä mukana olevilla sitoutuminen työhön liittyviin identiteettiratkaisuihin oli selkeämmin yhteydessä hyvinvointiin kuin ihmissuhteisiin liittyvät valinnat. Vahvempaa yhteyttä on selitetty saavuttamattomilla tavoitteilla (Iedema & Meeus, 1998). Koska ihmissuhteiden alueella tavoitteet on enimmäkseen saavutettu, niiden vaikutus identiteettiin ja sitä kautta hyvinvointiin ei ole enää niin merkittävä. Työttömien taas on turvaututtava ihmissuhdeidentiteettiinsä, koska työidentiteetin yhdistäminen hyvinvointiin tuottaa vaikeuksia (Meeus ym., 1997).

Tutkimuksessa, johon osallistui pieni otos 25-31-vuotiaita, saavutettu identiteetti ja moratoriovaihe työssä olivat yhteydessä hyvinvointiin vanhemmuudessa (Frank, Hole, Jacobson, Justkowski & Huyck, 1986). Tätä kuvasi luottavainen asenne vanhemmuutta kohtaan eli tunne vanhemmuuden haasteista selviytymisestä. Pals (1999) on kuvannut identiteettiä avioliitossa neljän prototyypin avulla, joilla voidaan olettaa olevan vastineensa identiteettistatuksissa. Saavutettua identiteettiä vastaavassa prototyypissä nainen kokee itsensä ja miehensä tasaveroisina kumppaneina, joilla on erilliset mutta toisiinsa yhteydessä olevat identiteetit. Tämän prototyypin naisten kokemukset äitiydestä olivat myönteisiä. Heillä näytti lisäksi olevan kyky yhdistää ura ja avioliitto menestyksellisesti. Mahdollisesti epäselvään identiteettiin johtavan prototyypin naisilla avioliitto ei tue kokemusta myönteisestä ja varmasta identiteetistä tai sen rakentamista. Naiset olivat yleisesti tyytymättömiä kotiäitiyteen tai työhön, ja heillä oli kielteisiä kokemuksia äitiydestä sekä myös yleisesti kielteisiä tunteita.

Tässä tutkimuksessa huomioitiin sekä identiteetin osa-alueet että hyvinvointi näillä elämän alueilla ja selvitettiin myös eri alueiden välisiä suhteita. Työn, parisuhteen ja vanhemmuuden voidaan olettaa olevan tärkeitä identiteetin osa-alueita 42-vuotiailla,

sillä aikuisiässä elämän keskeisimpiä asioita ovat useimmille perhe ja työ (Pulkinen & Kokko, 1996). Näistä vanhemmuusidentiteettiä on tutkittu vähän, mitä voi osaltaan selittää aikuisiän identiteetin vähäinen tarkastelu yleensä (Kroger, 2000a). On myös mahdollista, että vanhemmuuteen liittyvä vaihtoehtojen tarkastelu ja sitoutuminen tulee ajankohtaiseksi ja mielekkääksi vasta melko myöhään aikuisuudessa (De Haan & MacDermid, 1994). Myöskään ei ole juurikaan tutkittu osa-alueidentiteettien välisiä yhteyksiä, vaikka osa-alueet ovat olleet tarkastelun kohteena (Archer, 1992). Tässä tutkimuksessa oli mukana osaltaan samoja taustatekijöitä kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa (esim. koulutus), mutta niitä tarkasteltiin kokonaisidentiteetin sijaan suhteessa osa-alueidentiteettiin. Toisaalta koska kyseessä on pitkittäistutkimus, voitiin tarkastella myös joitakin identiteettiä 42-vuotiaana edeltäneitä tekijöitä (esim. työura). Tutkimuksessa tarkasteltiin myös mahdollisia sukupuolieroja. Aluksi identiteettitilastutkimuksessa osallistujina oli nuoria miehiä (Marcia, 1993b). Sen jälkeen on tarkasteltu myös naisia, ja varsinkin identiteetin ja hyvinvoinnin tutkimus on koskenut erityisesti heitä. Tutkimuksissa on kuitenkin havaittu vähän sukupuolieroja, mutta seksuaalisuuden ja perheroolien osa-alueet, joita on vähän tutkittu, voivat olla naisille merkityksellisempiä kuin miehille (Kroger, 1997).

Tutkimusongelmat ja hypoteesit

Tutkimusongelmat muotoiltiin seuraavasti:

1. Minkälainen työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetti miehillä ja naisilla on?
2. Kuinka tietyt taustatekijät ovat yhteydessä identiteettiin: a) koulutus ja työuran vaikeus (ikävuosina 27-35 ja 36-42) työidentiteettiin, b) parisuhteessa eläminen, sen kesto ja eron kokeminen parisuhdeidentiteettiin ja c) lasten lukumäärä sekä vanhimman ja nuorimman lapsen ikä vanhemmuusidentiteettiin?
3. Miten työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetti ovat yhteydessä toisiinsa?
4. Miten identiteetti on yhteydessä hyvinvointiin: a) työidentiteetti työssä koettuun hyvinvointiin (työuupumus ja tyytymättömyys ammattiin ja työtilanteeseen) b) parisuhdeidentiteetti parisuhteessa koettuun hyvinvointiin (sopeutumattomuus ja tyytymättömyys parisuhteeseen tai sen puuttumiseen) ja c) vanhemmuusidentiteetti vanhemmuudessa koettuun hyvinvointiin (vanhemmuuden stressi)?

5. Miten tietyn osa-alueen identiteetti (esim. työidentiteetti) on yhteydessä hyvinvointiin eri osa-alueilla (työuupumus, sopeutumattomuus parisuhteeseen ja vanhemmuuden stressi)? Ovatko yhteydet samanlaisia hyvinvoinnin eri osa-alueilla?
6. Ovatko identiteetin yhteydet taustatekijöihin, muiden osa-alueiden identiteetteihin ja hyvinvointiin samanlaisia miehillä ja naisilla?

Aikaisempiin tutkimuksiin perustuen asetettiin seuraavat hypoteesit:

1. Suurimmalla osalla tutkittavista on joko saavutettu tai omaksuttu identiteetti, kun taas moratoriovaihe ja epäselvä identiteetti ovat näitä harvinaisempia (Pulkkinen & Kokko, 2000).
2. Työidentiteetin saavuttaneilla on takanaan pisin koulutus eli he ovat muita todennäköisemmin käyneet lukion ja sen jälkeen suorittaneet korkeakoulututkinnon (Helson ym., 1995). Myös vakaa työura on yhteydessä saavutettuun työidentiteettiin (Helson ym., 1995; Van Manen & Whitbourne, 1997). Epäselvä parisuhdeidentiteetti liittyy parisuhteen puuttumiseen (Whitbourne & Van Manen, 1996). Vanhemmuusidentiteetin omaksuneilla on muita yleisemmin lapsia (Helson ym., 1995; Whitbourne & Van Manen, 1996).
3. Työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetti ovat yhteydessä toisiinsa siten, että suurimmalla osalla tutkittavista on sama identiteettistatus kaikilla kolmella osa-alueella. Status on joko saavutettu tai omaksuttu identiteetti (Pulkkinen & Kokko, 1996).
4. Kullakin osa-alueella saavutettu ja omaksuttu identiteetti liittyvät hyvinvointiin (Meeus, ym., 1999) ja epäselvä identiteetti sekä moratoriovaihe näitä vähäisempään hyvinvointiin. Saavutettu identiteetti kytkeytyy hyvinvointiin omaksuttua merkittävämmiin (De Haan & MacDermid, 1994).
5. Saavutettu identiteetti yhdellä elämän alueella on yhteydessä eri alueilla koettuun hyvinvointiin (Frank ym., 1986; Pals, 1999).
6. Epäselvä parisuhdeidentiteetti on vain naisilla yhteydessä lyhyimpään parisuhteen keston (Whitbourne & Van Manen, 1996).

MENETELMÄ

Tutkittavat

Tutkimus perustui Jyväskylän yliopiston Lapsesta aikuiseksi -projektin aineistoon, jonka keruu alkoi vuonna 1968. Tuolloin valittiin satunnaisotannalla tutkimukseen 12 jyvaskyläläistä koululuokkaa, joilla oli 196 poikaa ja 173 tyttöä. Useimmat heistä olivat tuossa vaiheessa 8-vuotiaita. Suurin osa heistä on tavoitettu uudelleen tutkimusta varten vuosina 1974, 1986, 1995 ja 2001 eli 14-, 26-, 36- ja 42-vuotiaina.

Tämä tutkimus perustui vuoden 2001 keruuvaiheeseen, jossa tutkittavat olivat siis keskimäärin 42-vuotiaita. Tuolloin alkuperäiseen tutkimukseen osallistuneista 369 henkilöstä oli edelleen mahdollista tavoittaa 344, kun kuolleet (6) ja aikaisemmin osallistumisesta kieltäytyneet (19) poistettiin (yhteensä 25 henkilöä). Tästä joukosta tavoitettiin 285 eli 82,8 % siten, että heistä on olemassa jotakin tietoa 42-vuotiaana. Elämäntilannekyselyn täytti heistä 279 (81,1 %) ja haastatteluun osallistui 243 (70,6 %) henkilöä.

Tässä tutkimuksessa ovat mukana ne, joilta haastattelussa saatiin tietoa vähintään yhdeltä kolmesta tarkastellusta identiteettiosa-alueesta. Näin rajaten tutkittavia oli 242, heistä miehiä oli 122 ja naisia 120. Tutkimukseen osallistuneiden taustatiedot on esitetty taulukossa 1. Yli puolella oli peruskoulutuksena enintään peruskoulu ja ammatillisena koulutuksena ammatillinen koulu tai opisto. Naiset olivat miehiä koulutetumpia: heissä oli enemmän lukion ja ammatillisen opiston suorittaneita. Suurin osa tutkittavista oli naimisissa, ja nykyinen parisuhde oli kestänyt noin 14 vuotta. Yli puolet ei ollut kokenut avio- eikä avoliittosuhteen purkautumista. Keskimääräinen lasten lukumäärä oli kaksi, vanhin lapsi oli iältään noin 15 ja nuorin noin 10 vuotta. Naiset olivat saaneet lapsensa nuorempina kuin miehet.

Aineisto ja sen keruu

Vuoden 2001 keruuvaiheessa aineiston hankinta aloitettiin lähettämällä tutkimukseen osallistuneille postissa elämäntilannekysely. Myöhemmin tutkittavat osallistuivat puoli-strukturoituun haastatteluun, jonka yhteydessä he täyttivät myös elämänhistoriankalen-

TAULUKKO 1. Tutkittavien (n = 242) taustatiedot (%)

	Miehet (n = 122)	Naiset (n = 120)	χ^2
Peruskoulutus			13,13***
Enint. peruskoulu	77,0	55,0	
Lukio	23,0	45,0	
Ammatillinen koulutus			32,02***
Ammatillinen kurssi/kurseja	26,2	12,5	
Ammatillinen koulu	46,7	25,0	
Ammatillinen opisto	16,4	45,0	
Korkeakoulututkinto	10,7	17,5	
Siviilisäätty			1,42
Avoliitossa	62,3	64,2	
Avoliitossa	19,7	18,3	
Seurustelusuhhteessa	7,4	10,0	
Ei parisuhdetta	10,6	7,5	
Suhteen kesto: ka (sd)	14,5 (7,0)	14,1 (8,1)	1,89
0-5 vuotta	17,5	19,0	
5,5-15 vuotta	28,1	35,3	
Yli 15,5	54,4	45,7	
Eroja: ka (sd)	0,64 (0,96)	0,67 (0,84)	1,12
Ei eroa parisuhteesta	57,4	51,7	
Yksi ero	29,5	35,8	
Kaksi tai useampi	13,1	12,5	
Lasten lukumäärä: ka (sd)	1,9 (1,9)	1,9 (1,1)	6,15
Ei lapsia	18,0	10,8	
Yksi lapsi	15,6	17,5	
Kaksi lasta	36,9	50,1	
Useampi kuin kaksi	29,5	21,6	
Vanhimman lapsen ikä: ka (sd)	13,6 (4,4)	16,2 (4,9)	14,20***
0-6 vuotta	7,3	3,7	
7-17 vuotta	76,0	55,7	
Yli 18 vuotta	16,7	40,6	
Nuorimman lapsen ikä: ka (sd)	9,1 (4,1)	11,5 (5,1)	13,76**
0-6 vuotta	29,2	14,2	
7-17 vuotta	69,8	74,5	
yli 18 vuotta	1,0	11,3	

p < .01, *p < .001

terin sekä lomakkeita. Lisäksi tutkittaville tehtiin terveystarkastus. Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto perustui haastatteluun, lomakkeisiin ja elämäntilannekyselyyn sekä yhden taustamuuttujan (työuran vakaus) osalta osittain myös kalenteriin.

Identiteettihaastattelu perustui Marcian (1966) identiteettistatusparadigmaan. Statuksia selvitettiin eri osa-alueilla, joita olivat mm. työ, parisuhde ja vanhemmuus. Kysymykset esitettiin kaikille riippumatta siitä, oliko heillä työpaikkaa, parisuhdetta tai lapsia. Haastateltavilta kysyttiin ensin, oliko heillä selkeä tai vahva käsitys suhteestaan työhön, odotuksistaan parisuhteessa tai vanhemmuuteen kuuluvista seikoista. Tämän jälkeen pyrittiin selvittämään sitä, olivatko he pohtineet käsityksiään tai jotenkin muuten päätyneet niihin.

Haastattelija luokitteli saamansa tiedon perusteella tutkittavan johonkin neljästä identiteettistatuksesta. Jos tällä oli epävarma tai heikko käsitys eikä hän ollut pohtinut sitä paljoakaan, hän oli identiteetiltään epäselvä. Jos taas hän pohdiskeli sitä kyseisenä ajankohtana jonkin verran tai paljon, hän oli moratoriovaiheessa. Ne, joilla oli vahva tai kohtalaisen selkeä käsitys, mutta jotka eivät olleet pohtineet omakohtaisesti vaan olivat saaneet vaikutteita kotoa, puolisoilta tai vallitsevasta tavasta, luokiteltiin omaksuneiksi. Jos vahvoin käsityksiin oli päädytty oman pohdiskelun kautta, henkilö oli statukseltaan identiteetin saavuttanut.

Luokittelun tarkistivat myöhemmin kaksi muuta henkilöä. Jos he olivat eri mieltä statuksesta haastattelijan kanssa, he saattoivat muuttaa sen kuunneltuaan nauhoitusta tutkittavan vastauksista. Haastattelija ja ensimmäinen tarkistaja olivat samaa mieltä koodauksista työidentiteetin suhteen 79,3 %:ssa, parisuhdeidentiteetin osalta 82,6 %:ssa ja vanhemmuusidentiteetissä 86,0 %:ssa tapauksista.

Hyvinvointi työssä. Tutkittavia pyydettiin haastattelussa arvioimaan, kuinka usein uupumusasteiseen väsymykseen liittyvät väittämät (Maslach & Jackson, 1986) koskivat heitä (1 = ei koskaan, 6 = aina tai jatkuvasti). Väittämät olivat: ”Tunnen olevani henkisesti väsynyt työstäni/tehtävistäni.”, ”Tunnen olevani kuitti työpäivän lopussa.”, ”Tunnen itseni väsyneeksi, kun herään aamulla ja minun on kestävä uusi päivä työssäni.” ja ”Tunnen olevani lopen uupunut työstäni/tehtävistäni.”. Kysymykset esitettiin kaikille, mutta analyysissä otettiin mukaan vain ne, jotka olivat tutkimushetkellä työssä (n = 197). Jatkossa tähän summamuuttujaan viitataan *työuupumuksena*, ja sen mahdollinen vaihteluväli oli 1-6, ja todellinen vaihteluväli aineistossa oli 1-5,75. Elämäntilannekyselyssä tiedusteltiin *tyytyväisyyttä työhön tai työtilanteeseen sekä ammattiin eli am-*

matinvalintaan (1 = erittäin tyytymätön, 4 = erittäin tyytyväinen). Tyytyymättömyyden summamuuttujan mahdollinen vaihteluväli oli 1-4 ja aineistossa se oli 1-3,5, ja se muodostettiin kaikille työtilanteesta riippumatta.

Hyvinvointi parisuhteessa. Tutkittavat täyttivät haastattelun yhteydessä DAS-kyselyn (Dyadic Adjustment Scale; Busby, Christensen, Crane & Larson, 1995; Spanier, 1976), joka mittaa *parisuhteeseen sopeutumista*. Se sisältää kolme osa-asteikkoa: konsensus, parisuhdetyytyväisyys ja koheesio. Konsensusta koskevissa kysymyksissä (yhteensä 15) vastaajat arvioivat, kuinka usein hän ja puoliso tai kumppani olivat samaa mieltä sellaisista asioista kuin työuraan liittyvät päätökset, yhdessä vietetyn ajan määrä ja lasten kasvatusta (1 = aina eri mieltä, 6 = aina samaa mieltä). Tyytyväisyyttä selvitettiin seuraavilla neljällä kysymyksellä: ”Kuinka usein olet harkinnut avioeroa tai suhteenne lopettamista?”, ”Kadutko koskaan nykyistä avioliittoasi tai suhdettanne?”, ”Kuinka usein Sinä ja puolisesi/kumppanisi riitelette?” ja ”Kuinka usein Sinä ja puolisesi/kumppanisi käytte toistenne hermoille?” (1 = kaiken aikaa, 6 = ei koskaan). Koheesiota mittasivat seuraavat neljä kysymystä: ”Onko Sinulla ja puolisesillä/kumppanillasi yhteisiä kodin ulkopuolisia harrastuksia?”, ”Kuinka usein sanoisit, että Sinun ja puolisesi välillä tapahtuu seuraavaa: Vaihdamme innostuneesti ajatuksia. Keskustelemme rauhallisesti jostakin. Teemme jotain työtä yhdessä.” (1 = ei lainkaan, 5 = joka päivä). Lisäksi tutkittavilta kysyttiin, kuinka onnellisena he pitivät suhdetta kaiken kaikkiaan (0 = erittäin onneton, 6 = täydellinen). Analyyseissa otettiin mukaan niiden vastaukset, joilla oli haastatteluhetkellä aviopuoliso, avopuoliso tai seurustelukumppani (n = 217). Parisuhteeseen sopeutumiseen liittyvien osioiden (yhteensä 24) pistemäärät standardoitiin ennen summamuuttujan muodostamista. Summamuuttujan vaihteluväli aineistossa oli -1,18-3,17. Lisäksi elämäntilannekyselyssä pyydettiin arvioimaan *tyytyväisyyttä nykyiseen parisuhteeseen tai sen puuttumiseen* (1 = erittäin tyytymätön, 4 = erittäin tyytyväinen), mitä käytettiin kuvaamaan hyvinvointia parisuhteen osa-alueella riippumatta siitä, oliko tutkittava parisuhteessa vai ei (taulukoissa nimellä parisuhdetytyymättömyys). Muuttujan mahdollinen vaihteluväli oli 1-4, joka oli myös aineistossa havaittu vaihteluväli. Miehillä keskiarvo oli 1,67 (keskihajonta 0,77) ja naisilla 1,65 (0,74).

Hyvinvointi vanhemmuudessa. Tutkittavat täyttivät haastattelun yhteydessä lomakkeen, jossa heitä pyydettiin arvioimaan lapsiin ja kasvatukseen liittyvien väittämien sopivuutta itseensä (1 = ei sovi minuun lainkaan, 4 = sopii minuun erittäin hyvin). Niistä osa mittasi kasvatukseen liittyvää stressiä (Gerris, Vermulst, Van Boxtel, Janssens, Van

Zutphen & Felling, 1993; Kinnunen, Gerris & Vermulst, 1996): ”Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa.”, ”Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä.”, ”Lasten kasvattaminen tuntuu minusta usein ylivoimaiselta tehtävältä.” ja ”Kykyyni huolehtia lapsistani on vähäisempi kuin olin ajatellut.”. Analyysihin otettiin mukaan ne, joilla oli lapsia (n = 206). Vanhemmuuden stressin summamuuttujan mahdollinen vaihteluväli oli 1-4 ja havaittu 1-3,5.

Hyvinvointimuuttujien tiedot on koottu taulukkoon 2. Nämä summamuuttujat muodostettiin laskemalla eri osioiden pistemäärät yhteen ja jakamalla summa osioiden lukumäärällä. Osa asteikoista käännettiin niin, että koettua hyvinvointia kuvaavat pistemäärät olivat kaikissa muuttujissa sitä pienempiä, mitä paremmaksi tutkittava koki hyvinvointinsa tason.

Taustamuuttujia selvitettiin sekä elämäntilannekyselyssä että haastattelussa. Niitä olivat sukupuoli, koulutus, siviilisääty, parisuhteen kesto, eron kokeminen, lasten lukumäärä sekä vanhimman ja nuorimman lapsen ikä. Näiden taustamuuttujien jakaumista on tietoa taulukossa 1. Työuran vakaus –muuttujaa varten tarkasteltiin tutkittavien työhistoriaa erikseen ikävuosina 27-35 ja 36-42. Tutkittavat olivat vuoden 2001 keruuvaiheen elämäntilannekyselyssä kuvanneet työtilannettaan ja arvioineet eri tilanteiden kestoja vuoden 1995 jälkeen. Haastattelun yhteydessä täytetystä elämänhistoriakalenterista selvisivät työpaikan vaihdokset ja työttömyysajankohdat. Näiden perusteella muodostettiin yhdeksän työuraa kuvaavaa ryhmää. Luokittelun tekivät kaksi henkilöä, jotka olivat samaa mieltä 81,3 %:sta tapauksia. Tutkittavat jaettiin edelleen kolmeen luokkaan: vakaa työura oli 76,9 %:lla (kokopäivätyötä, yksi tai useampi monivuotinen työ-

TAULUKKO 2. Yhteenvedo muodostetuista summamuuttujista

Muuttuja	Osioita	Cronbachin α		ka	sd	ka	sd
		Miehet	Naiset	Miehet		Naiset	
Työuupumus	4	.89	.86	2,40	0,96	2,47	0,80
Työtyytymättömyys	2	.80	.66	1,80	0,59	1,85	0,59
Parisuhdesopeutumattomuus	24	.91	.93	-0,00	0,55	0,00	0,64
Vanhemmuuden stressi	4	.82	.69	1,60	0,57	1,59	0,47

paikka vuosina 1996-2001, vähän työttömyyttä tai seurannan loppuvuosina vakiintunut työura), muuttuva työura 9,5 %:lla (enimmäkseen lasten hoitamista kotona, myöhemmin aloitettu koulutus, eläkkeellä oleminen tai myöhemmin epävakaistunut työura) ja epävakaata työura 13,6 %:lla tutkittavista (työttömyyspainotteinen tai vaihteleva työura). Samanlainen luokittelu oli tehty ikävuosille 27-35 vuoden 1995 keruuvaiheen aineistoon perustuen. Ikävuosina 27-35 epävakaata työura oli 19,0 %:lla, muuttuva työura 21,1 %:lla ja vakaa työura 59,9 %:lla.

Tilastolliset analyysit

Tilastolliset analyysit tehtiin SPSS for Windows 9.0 ja 10.0 –ohjelmilla. Aluksi tarkasteltiin identiteettitilastusten jakaumia eri osa-alueilla prosenttiosuuksien avulla ja sukupuolieroja tutkittiin χ^2 -testin sekä sovitettujen standardoitujen jäännösten avulla. Identiteetin yhteyksiä luokitteluasteikollisiin taustamuuttujiin sekä eri osa-alueiden identiteettien liittymistä toisiinsa tarkasteltiin kaksiulotteisten ristiintaulukointien, χ^2 -testin ja sovitettujen standardoitujen jäännösten sekä prosenttiosuuksien avulla. Sukupuolierojen selvittämiseksi käytettiin log-lineaarisia malleja, jotka soveltuvat moniulotteisten ristiintaulukointien (kuten [3 (työidentiteettiryhmitys) x 3 (työuran vakaus –luokka) x 2 (sukupuoli)]) analysointiin (Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen, 1996). Näissä tarkasteltiin vain kolmen muuttujan välistä korkeinta yhdysvaikutusta.

Vähintään välimatka-asteikollisten tausta- ja hyvinvointimuuttujien (riippuvien muuttujien) yhteyksiä identiteettiin (riippumaton muuttuja) tutkittiin yksisuuntaisten varianssianalyysien avulla. Miesten ja naisten välisiä eroja näiden muuttujien yhteyksissä tarkasteltiin kaksisuuntaisten (esim. [3 (parisuhdeidentiteettiryhmitys) x 2 (sukupuoli)]) varianssianalyysien avulla. Varianssianalyysin oletuksena on osaryhmien varianssien yhtäsuuruus (Nummenmaa ym., 1996), jota tarkasteltiin Levenen testillä. Jos varianssit olivat yhtäsuuret, ryhmävertailuissa käytettiin Tukeyn testiä ja jos varianssit olivat erisuuria, käytettiin Tamhanen testiä. Hyvinvointimuuttujien välisten yhteyksien selvittämiseen käytettiin Pearsonin korrelaatiokertoimia.

Identiteetin ja kolmen osa-alueen hyvinvoinnin välisiä yhteyksiä tarkasteltiin toistomittausten monimuuttujaisen varianssianalyysin (profiilianalyysi) avulla. Siinä testataan, ovatko riippuvien muuttujien (eli tässä tutkimuksessa kolmen hyvinvointimuuttu-

jan) keskiarvoprofiilit yhdensuuntaisia vai erisuuntaisia tutkittavien ryhmien (tässä tapauksessa identiteettistatusluokkien) suhteen eli ovatko identiteetin yhteydet hyvinvointiin samanlaisia hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Menetelmän oletuksena on, että riippuvien muuttujien kovarianssimatriisit ovat eri ryhmissä yhtäsuuret (Nummenmaa ym., 1996). Tämän oletuksen toteutumista selvitetään Boxin M -testin avulla. Jos yhdysvaikutuksia ei ollut, mutta identiteettiryhmittelyllä oli päävaikutus, tehtiin monivertailutesti (Tukey varianssien ollessa yhtäsuuria tai Tamhane varianssien ollessa erisuuria Levenen testin mukaan). Jos yhdysvaikutus oli merkitsevä, jatkettiin yksisuuntaisilla varianssi-analyyseilla, joissa tutkittiin kutakin hyvinvointimuuttujaa erikseen. Profiilianalyseissa sukupuolieroja tarkasteltiin [3 (identiteettistatus) x 2 (sukupuoli)] MANOVAlla.

TULOKSET

Identiteettistatusten jakautuminen

Taulukossa 3 on esitetty identiteettistatusten jakaumat työn, parisuhteen ja vanhemmuuden osa-alueilla. Eniten kullakin osa-alueella oli saavutetun identiteetin statuksessa olevia ja toiseksi eniten oli niitä, joilla oli omaksuttu identiteetti. Sen sijaan vähän oli niitä, joilla oli epäselvä identiteetti tai jotka olivat moratoriovaiheessa. Moratoriovaiheessa olevia oli ainoastaan muutamia, joten tämä statusluokka yhdistettiin useimmissa analyyseissa epäselvän identiteetin kanssa samaan luokkaan. Näiden yhdistelmää kutsun jatkossa sitoutumattomien ryhmäksi, koska niille on yhteistä identiteettisitoumusten puuttuminen. Myös Pulkkinen ja Kokko (2000) päätyivät samanlaiseen yhdistämiskäytökseen määritellessään eri osa-alueiden perusteella yhtä statusluokitusta tutkittaville.

Taulukossa 3 on jaoteltu statukset myös sukupuolittain. χ^2 -testejä varten yhdistettiin epäselvä ja moratoriovaiheen identiteetti yhdeksi luokaksi (sitoutumaton identiteetti), jottei alle viiden olevien odotettujen frekvenssien määrä olisi ylittänyt 20 %. Työidentiteetti oli yhteydessä sukupuoleen ($\chi^2(2) = 9,35$; $p = .009$). Naisista suurimmalla osalla oli saavutettu identiteetti, miehillä se oli harvemmilla. Ero oli tilastollisesti merkitsevä (sovitettujen standardoidut jäännökset itseisarvoltaan 2,3). Sen sijaan miehillä oli naisia

TAULUKKO 3. Identiteettitilastusten jakaumat miehillä ja naisilla eri osa-alueilla

Osa- alue		Epäselvä		Moratorio		Omaksuttu		Saavutettu		Yht.
		n	%	n	%	n	%	n	%	n
Työ	Miehet	16	13,2	1	0,8	43	35,5	61	50,5	121
	Naiset	9	7,6	1	0,8	26	21,8	83	69,8	119
	Yht.	25	10,4	2	0,8	69	28,8	144	60,0	240
Pari- suhde	Miehet	26	21,3	1	0,8	45	36,9	50	41,0	122
	Naiset	6	5,0	1	0,8	36	30,0	77	64,2	120
	Yht.	32	13,2	2	0,8	81	33,5	127	52,5	242
Van- hem- muus	Miehet	12	9,9	0	0,0	57	47,1	52	43,0	121
	Naiset	5	4,2	1	0,8	28	23,7	84	71,3	118
	Yht.	17	7,0	1	0,4	85	35,6	136	57,0	239

useammin omaksuttu työidentiteetti (jäännös miehillä 2,3 ja naisilla -2,3). Parisuhdeidentiteetissä oli myös sukupuolieroja ($\chi^2(2) = 18,49$; $p = .001$). Miehillä oli naisia useammin sitoutumaton identiteetti (jäännös 3,6). Naisilla puolestaan oli useammin saavutettu identiteetti kuin miehillä (jäännös 3,6). Sukupuoliero oli samoin merkitsevä vanhemmuusidentiteetissä ($\chi^2(2) = 19,39$; $p = .000$). Naisilla oli miehiä useammin saavutettu identiteetti (jäännös 4,4) ja miehillä naisia useammin omaksuttu identiteetti (jäännös 3,8). Naisilla oli siis kaikilla osa-alueilla miehiä useammin saavutettu identiteetti. Miehillä taas oli heitä useammin omaksuttu työ- ja vanhemmuusidentiteetti ja sitoutumaton parisuhdeidentiteetti.

Työidentiteetin yhteydet taustatekijöihin

Log-lineaarisisissa malleissa ei ilmennyt kolmen muuttujan (työidentiteetti, taustatekijä ja sukupuoli) yhdysvaikutuksia eli työidentiteetin yhteydet taustatekijöihin olivat samantaisia miehillä ja naisilla. Analyysija jatkettiin tämän jälkeen χ^2 -testeillä.

Peruskoulutus oli yhteydessä työidentiteettiin 42-vuotiaana (ks. taulukko 4). Lukion käyneistä suurimmalla osalla eli 72,8 %:lla oli saavutettu työidentiteetti ja vain 3,7 %:lla oli sitoutumaton identiteetti. Jäännösten mukaan saavutettu identiteetti oli heillä odotettua yleisempi ja sitoutumaton identiteetti odotettua harvinaisempi. Kansakoulun, kansalaiskoulun tai peruskoulun käyneillä oli puolestaan odotettua useammin sitoutumaton työidentiteetti ja harvemmin saavutettu identiteetti.

Myös *ammattillinen koulutus* oli yhteydessä 42-vuotiaan työidentiteettiin (ks. taulukko 5). Niistä, jotka olivat saaneet opintonsa päätökseen ammattikorkeakoulussa, yliopistossa tai teknillisessä korkeakoulussa, oli suurimmalla osalla saavutettu työidentiteetti, ja se oli myös jäännösten mukaan odotettua yleisempi heillä. Sitoutumaton identiteetti ei kuitenkaan ollut heillä odotettua epätodennäköisempi, vaikka prosenttien mukaan se oli muita statuksia harvinaisempi. Ne, joilla oli kouluasteen koulutus, olivat harvemmin identiteetin saavuttaneita mutta useammin identiteetiltään sitoutumattomia. Opistoasteen koulutus liittyi harvoilla sitoutumattomaan identiteettiin. Mitä pitempi koulutus tutkittavilla siis oli, sitä todennäköisemmin heillä oli saavutettu työidentiteetti.

Tutkittavat luokiteltiin *ikävuosien 36-42 työuran vakauden* perusteella kolmeen luokkaan: epävakaata, muuttuva ja vakaa ura, mutta koska muuttuvalla työuralla olleita oli vähän, jätin tämän luokan pois ja tarkastelin χ^2 -testissä vain epävakaan ja vakaan työuran yhteyksiä työidentiteettiin (ks. taulukko 6). Yhteys työidentiteettiin oli tilastollisesti merkitsevä. Niistä, joiden ura oli viiden edellisen vuoden aikana ollut epävakaata, oli 21,2 %:lla sitoutumaton työidentiteetti. Sen sijaan vain 8,0 %:a vakaalla työuralla olleista oli identiteetiltään sitoutumattomia. Työidentiteettinsä saavuttaneilla oli todennäköisimmin ollut vakaa ura. Epävakaata työura liittyi siis todennäköisesti sitoutumattomaan työidentiteettiin ja vakaata työura saavutettuun työidentiteettiin.

Suurimmalla osalla (75,5 %:lla) niistä, joiden *työura* oli *ikävuosina 27-35* ollut muuttuvaa, oli 42-vuotiaana saavutettu työidentiteetti (ks. taulukko 7). Se oli jäännösten mukaan odotettua yleisempi heillä. Heillä oli epätodennäköisesti omaksuttu identiteetti. Ne, joiden ura oli ollut epävakaata, olivat epätodennäköisemmin identiteetin saavuttaneita. Yhteenvedon eri ikävaiheiden työuran vakaudesta ja työidentiteetistä voidaan sanoa, että sitoutumaton identiteetti kytkeytyi todennäköisesti epävakaaseen ja epätodennäköisesti vakaaseen työuraan, omaksuttu epätodennäköisesti muuttuvaan työuraan ja saavutettu identiteetti todennäköisesti muuttuvaan tai vakaaseen uraan mutta epätodennäköisesti epävakaaseen työuraan.

TAULUKKO 4. Työidentiteetin ja peruskoulutuksen yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitettut standardoidut jäännökset

Työ- identiteetti	Peruskoulu tai kansakoulu		Lukio		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Sitoutu- maton	24 (2,6)	15,1	3 (-2,6)	3,7	27	11,3
Omaksuttu	50 (1,3)	31,4	19 (-1,3)	23,5	69	28,8
Saavutettu	85 (-2,9)	53,5	59 (2,9)	72,8	144	60,0
Yhteensä	159	100,0	81	100,0	240	100,0

$$\chi^2 (2) = 10,74; p = .005$$

TAULUKKO 5. Työidentiteetin ja ammatillisen koulutuksen yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitettut standardoidut jäännökset

Työ- identiteetti	Enintään 4 kk:n kursseja		Kouluaste		Opistoaste		Korkeakoulu		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitoutu- maton	8 (1,5)	17,4	15 (2,2)	17,2	3 (-2,3)	4,1	1 (-1,7)	2,9	27	11,3
Omaksuttu	13 (-0,1)	28,3	29 (1,2)	33,3	21 (0,0)	28,8	6 (-1,5)	17,6	69	28,8
Saavutettu	25 (-0,9)	54,3	43 (-2,5)	49,5	49 (1,5)	67,1	27 (2,5)	79,5	144	60,0
Yhteensä	46	100,0	87	100,0	73	100,0	34	100,0	240	100,0

$$\chi^2 (6) = 16,43; p = .012$$

TAULUKKO 6. Työidentiteetin ja ikävuosien 36-42 työuran vakauden yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Työ- identiteetti	Epävakaa ura		Vakaa ura		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Sitoutu- maton	7 (2,3)	21,2	15 (-2,3)	8,0	22	10,0
Omaksuttu	12 (0,8)	36,4	55 (-0,8)	29,6	67	30,6
Saavutettu	14 (2,1)	42,4	116 (-2,1)	62,4	130	59,4
Yhteensä	33	100,0	186	100,0	219	100,0

$$\chi^2 (2) = 7,12; p = .028$$

TAULUKKO 7. Työidentiteetin ja ikävuosien 27-35 työuran vakauden yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Työ- identiteetti	Epävakaa ura		Muuttuva ura		Vakaa ura		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitoutu- maton	7 (1,1)	16,3	5 (-0,3)	10,2	14 (-0,7)	10,1	26	11,3
Omaksuttu	17 (1,6)	39,5	7 (-2,6)	14,3	44 (0,9)	31,9	68	29,6
Saavutettu	19 (-2,2)	44,2	37 (2,6)	75,5	80 (-0,4)	58,0	136	59,1
Yhteensä	43	100,0	49	100,0	138	100,0	230	100,0

$$\chi^2 (4) = 10,60; p = .031$$

Parisuhdeidentiteetin yhteydet taustatekijöihin

Parisuhdeidentiteetin yhteyksiä parisuhteessa olemiseen, suhteen tyyppiin ja parisuhteen purkautumiseen miehillä ja naisilla tarkasteltiin log-lineaarisilla malleilla, joissa ei tullut esille merkitseviä kolmen muuttujan korkeimman asteen yhdysvaikutuksia. Yhteydet olivat siis samanlaisia miehillä ja naisilla, ja niitä tutkittiin edelleen χ^2 -testin avulla.

Parisuhdeidentiteetiltään eivät eronneet ne, jotka *elivät haastatteluhetkellä parisuhteessa*, ja ne, jotka eivät olleet parisuhteessa (ks. liite 1, taulukko 1) eli kummallakaan ryhmällä ei mikään identiteettistatus ollut muita odotettua yleisempi. Parisuhdeidentiteetti ei myöskään ollut yhteydessä *suhteen tyyppiin* eli siihen, oliko henkilö avioliitossa, avoliitossa tai seurustelusuhteessa (ks. liite 1, taulukko 2).

Tarkastelin myös *parisuhteen purkautumisen* liittymistä parisuhdeidentiteettiin. Tutkittavista 29,5 %:lla oli takanaan avoliittosuhteen päättymisen ja 24,9 %:lla avioero tai muuttaminen asumuseroon. Kokemus erosta avo- tai avioliitosta ei ollut yhteydessä identiteettiin (ks. liite 1, taulukot 3 ja 4) eli ne jotka eivät koskaan olleet eronneet eivät poikenneet niistä, jotka olivat ainakin kerran kokeneet suhteen katkeamisen. Parisuhdeidentiteetti oli kuitenkin yhteydessä avio- ja avoliitoista koettujen erojen määrään, kun verrattiin kolmea ryhmää: ei eroa (54,6 %), yhden eron kokeneet (32,6 %) ja kaksi tai useampia eroja läpikäyneet (12,8 %) (ks. taulukko 8). Ne, joilla oli takanaan kaksi tai useampi ero avioliitto- tai avoliittosuhteista tai molemmista, olivat muita useammin identiteetiltään saavuttaneita. Kenelläkään heistä ei ollut sitoutumatonta identiteettiä. Identiteetin saavuttaneet olivat muita epätodennäköisemmin niitä, jotka eivät olleet koskaan eronneet.

Parisuhteen kesto oli kaksisuuntaisen [3 (parisuhdeidentiteettiryhmitys) 2 (sukupuoli)] varianssianalyysin mukaan eri tavoin yhteydessä parisuhdeidentiteettiin miehillä ja naisilla (merkitsevä yhdysvaikutus: $F(2, 224) = 3,38, p = .036$). Parisuhdeidentiteetiltään sitoutumattomilla miehillä suhde oli kestänyt 16,6 vuotta (keskihajonta 6,0), omaksuneilla 14,4 vuotta (6,4) ja saavuttaneilla 13,4 vuotta (8,0). Naisilla vastaavat luvut olivat 9,8 vuotta (7,0), 17,2 vuotta (7,1) ja 13,0 vuotta (8,2). Tutkittaessa eroja erikseen miehillä ja naisilla yksisuuntaisella varianssianalyysillä saatiin selville, että parisuhdeidentiteetti oli vain naisilla yhteydessä suhteen keston (naisilla: $F(2, 113) = 4,29, p = .016$, miehillä: $F(2, 111) = 1,71, p = .186$). Tukeyn testin mukaan se oli omaksuneilla

TAULUKKO 8. Parisuhdeidentiteetin ja koettujen erojen määrän yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Parisuhde- identiteetti	Ei eroa		Yksi ero		Kaksi tai use- ampi ero		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitoutumaton	23	17,4	11	13,9	0	0,0	24	14,0
	(1,7)		(0,0)		(-2,4)			
Omaksuttu	48	36,4	25	31,6	8	25,8	81	33,5
	(1,0)		(-0,4)		(-1,0)			
Saavutettu	61	46,2	43	54,5	23	74,2	127	52,5
	(-2,1)		(0,4)		(2,6)			
Yhteensä	132	100,0	79	100,0	31	100,0	242	100,0

$$\chi^2 (4) = 10,21; p = .037$$

kestänyt pitempään kuin saavuttaneilla. Saavutettu parisuhdeidentiteetti liittyi siis useampaan kuin yhteen eroon ja naisilla omaksuneita lyhyempään suhteen keston.

Vanhemmuusidentiteetin yhteydet taustatekijöihin

Kaksisuuntaisissa [3 (vanhemmuusidentiteettiryhmitys) x 2 (sukupuoli)] varianssianalyyseissa ei ilmennyt merkitseviä yhdysvaikutuksia (ks. liite 2, taulukko 1), joten selvitin vanhemmuusidentiteetin yhteyttä *lasten lukumäärään, vanhimman lapsen sekä nuorimman lapsen ikään* yksisuuntaisilla varianssianalyysillä. Niiden tulokset ovat taulukossa 9. Eroja oli vain lasten lukumäärässä eli vanhemmuusidentiteetin saavuttaneilla ja omaksuneilla oli enemmän lapsia kuin identiteetiltään sitoutumattomilla. Vanhimman ja nuorimman lapsen iällä ei ollut yhteyttä vanhemmuusidentiteettiin.

Työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetin väliset yhteydet

Työ- ja parisuhdeidentiteetin, työ- ja vanhemmuusidentiteetin sekä parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetin yhteydet olivat log-lineaaristen mallien mukaan samanlaisia miehillä ja naisilla (ei kolmen muuttujan korkeimman asteen yhdysvaikutusta). Yhteyksiä ei

TAULUKKO 9. Vanhemmuusidentiteetin yhteydet taustatekijöihin

	SIT 1) ka (sd)	OMA 1) ka (sd)	SAA 1) ka (sd)	F	df	p	Monivertailut 2)
Lasten lukumäärä	0,83 (0,99)	1,95 (1,08)	2,00 (1,12)	9,23	2, 236	.000	SAA, OMA > SIT
Vanhimman ikä	15,0 (3,70)	14,7 (4,71)	15,2 (5,03)	0,20	2, 197	.819	
Nuorimman ikä	12,5 (4,93)	9,84 (4,65)	10,6 (4,89)	1,37	2, 197	.259	

1) SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu

2) Tukey

tämän jälkeen analysoitu sukupuolittain erikseen.

Kaksiulotteisten ristiintaulukointien (ks. taulukot 10-12) analysointi χ^2 -testin ja sovitettujen standardoitujen jäännösten avulla osoitti, että eri osa-alueidentiteettien välillä oli tilastollisesti erittäin merkitseviä yhteyksiä. *Työn ja parisuhteen* osalta (taulukko 10) yleisin yhdistelmä (39,6 %:lla tutkittavista) oli saavutettu työidentiteetti ja saavutettu parisuhdeidentiteetti, joka oli myös jäännöksen perusteella odotettua yleisempi. Odotettua yleisempi oli myös omaksutun työidentiteetin ja sitoutumattoman parisuhdeidentiteetin esiintyminen samalla henkilöllä. Niistä, joilla oli sitoutumaton parisuhdeidentiteetti, oli yli puolella omaksuttu työidentiteetti. Odotettua harvinaisempia olivat saavutettu työ- ja sitoutumaton parisuhdeidentiteetti, omaksuttu työ- ja saavutettu parisuhdeidentiteetti, sitoutumaton työ- ja saavutettu parisuhdeidentiteetti sekä saavutettu työ- ja omaksuttu parisuhdeidentiteetti. Kaikkiaan harvinaista oli siis se, että saavutettu identiteetti yhdistyi muuhun kuin saavutettuun identiteettiin. Niistä, joilla oli omaksuttu parisuhdeidentiteetti, oli kuitenkin prosenttien mukaan odotetusti suurimmalla osalla saavutettu työidentiteetti.

Työssä ja vanhemmuudessa (taulukko 11) yleisin yhdistelmä oli saavutettu työidentiteetti ja saavutettu vanhemmuusidentiteetti, joka oli 42,3 %:lla tutkittavista. Se oli jäännöksen perusteella odotettua yleisempi yhdistelmä. Jäännöksiä vertailtaessa odotettua yleisempi oli myös sitoutumaton työidentiteetti ja sitoutumaton vanhem-

muusidentiteetti. Niistä, joilla oli sitoutumaton vanhemmuusidentiteetti, puolella oli myös sitoutumaton työidentiteetti. Lisäksi yleinen oli omaksuttu työidentiteetti ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti. Kaikkiaan sama status molemmilla osa-alueilla oli odotettua useammalla tutkittavalla. Odotettua harvinaisempia olivat saavutettu työ- ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti, omaksuttu työ- ja saavutettu vanhemmuusidentiteetti, saavutettu työ- ja sitoutumaton vanhemmuusidentiteetti sekä sitoutumaton työ- ja saavutettu vanhemmuusidentiteetti. Eli jälleen saavutettu identiteetti yhdistyneenä johonkin muuhun kuin saavutettuun identiteettiin oli odotettua harvinaisempaa. Kuitenkin niistä, joilla oli omaksuttu vanhemmuusidentiteetti, suurimmalla osalla oli saavutettu työidentiteetti.

Parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetissä (taulukko 12) kokonaisprosentin (38,1 % tutkittavista) perusteella yleisin yhdistelmä oli saavutettu parisuhdeidentiteetti ja saavutettu vanhemmuusidentiteetti. Se oli myös jäännöksen perusteella odotettua yleisempi. Yleisiä olivat myös sitoutumaton parisuhdeidentiteetti ja sitoutumaton vanhemmuusidentiteetti sekä omaksuttu parisuhdeidentiteetti ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti. Niistä, joilla oli sitoutumaton vanhemmuusidentiteetti, useimmilla oli prosentiosuuksien mukaan myös parisuhteen osa-alueella sitoutumaton identiteetti. Vanhemmuusidentiteetin omaksuneilla oli samoin prosenttien perusteella yleisimmin omaksuttu parisuhdeidentiteetti ja vanhemmuusidentiteetin saavuttaneilla saavutettu parisuhdeidentiteetti. Sama status molemmilla osa-alueilla oli siis jälleen odotettua useammalla tutkittavalla. Lisäksi sitoutumaton parisuhdeidentiteetti ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti esiintyivät yhdessä odotettua yleisemmin. Odotettua harvinaisempia olivat sitoutumaton parisuhde- ja saavutettu vanhemmuusidentiteetti sekä saavutettu parisuhde- ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti.

Saavutettu identiteetti yhdellä osa-alueella oli siis yhteydessä saavutettuun identiteettiin toisella osa-alueella kaikissa kolmessa parittaisessa vertailussa. Omaksuttu vanhemmuusidentiteetti kytkeytyi omaksuttuun työ- ja parisuhdeidentiteettiin, mutta omaksuttu työ- ja omaksuttu parisuhdeidentiteetti ei ollut odotettua yleisempi yhdistelmä. Myös sitoutumaton vanhemmuusidentiteetti oli yhteydessä sitoutumattomaan työ- ja parisuhdeidentiteettiin, mutta sama ei koskenut työn ja parisuhteen osa-alueita. Sitoutumaton parisuhdeidentiteetti esiintyi yhdessä omaksutun työ- ja vanhemmuusidentiteetin kanssa, mutta saavutettu identiteetti oli yhteydessä muihin statuksiin vain siten, että tällaiset yhdistelmät olivat odotettua harvinaisempia.

TAULUKKO 10. Työ- ja parisuhdeidentiteetin yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluis-
sa sovitetut standardoidut jäännökset

Työ- identi- teetti	Parisuhdeidentiteetti							
	Sitoutumaton		Omaksuttu		Saavutettu		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitou- tumaton	7 (1,9)	20,6	13 (1,7)	16,0	7 (-2,9)	5,6	27	11,2
Omak- suttu	19 (3,8)	55,9	27 (1,1)	33,3	23 (-3,7)	18,4	69	28,8
Saavu- tettu	8 (-4,7)	23,5	41 (-2,1)	50,7	95 (5,3)	76,0	144	60,0
Yht.	34	100,0	81	100,0	125	100,0	240	100,0

$\chi^2 (4) = 35,86; p = .000$

TAULUKKO 11. Työ- ja vanhemmuusidentiteetin yhteydet: frekvenssit, prosentit ja
suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Työ- identi- teetti	Vanhemmuusidentiteetti							
	Sitoutumaton		Omaksuttu		Saavutettu		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitou- tumaton	9 (5,4)	50,0	10 (0,2)	11,8	8 (-3,0)	5,8	27	11,3
Omak- suttu	5 (-0,1)	27,8	37 (3,7)	43,5	27 (-3,5)	19,9	69	28,9
Saavu- tettu	4 (-3,4)	22,2	38 (-3,5)	44,7	101 (5,2)	74,3	143	59,8
Yht.	18	100,0	85	100,0	136	100,0	239	100,0

$\chi^2 (4) = 49,82; p = .000$

TAULUKKO 12. Parisuhde- ja vanhemmuusidentiteetin yhteydet: frekvenssit, prosentit ja sovitetut standardoidut jäännökset

Pari- suhde- ident.	Vanhemmuusidentiteetti							
	Sitoutumaton		Omaksuttu		Saavutettu		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitou- tumaton	8 (3,8)	44,4	22 (3,8)	25,9	4 (-5,7)	2,9	34	14,2
Omak- suttu	4 (-1,1)	22,2	36 (2,1)	42,4	41 (-1,4)	30,1	81	33,9
Saavu- tettu	6 (-1,6)	33,3	27 (-4,6)	31,8	91 (5,3)	66,9	124	51,9
Yht.	18	100,0	85	100,0	136	100,0	239	100,0

$$\chi^2 (2) = 48,67; p = .000$$

Tutkittavista 39,7 %:lla (96/242) oli kaikilla kolmella osa-alueella sama identiteetti-
status ja 9,5 %:lla oli kaikilla eri identiteettistatus eli esimerkiksi saavutettu työidenti-
teetti, epäselvä parisuhdeidentiteetti ja omaksuttu vanhemmuusidentiteetti (epäselvää
identiteettiä ja moratoriovaihetta ei tässä ollut yhdistetty samaan luokkaan). Jakaumat
on esitetty sukupuolittain taulukossa 13. Koska kaikkien osa-alueiden epäselvää iden-

TAULUKKO 13. Identiteetti kaikilla kolmella osa-alueella miehillä ja naisilla: frek-
venssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

	Epäselvä		Omaksuttu		Saavutettu		Kaikilla eri		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Miehet	4	80,0	12 (3,0)	85,7	25 (-4,9)	32,5	18 (3,2)	78,3	59	49,6
Naiset	1	20,0	2 (-3,0)	14,3	52 (4,9)	67,5	5 (-3,2)	21,7	60	50,4
Yht.	5	100,0	14	100,0	77	100,0	23	100,0	119	100,00

titeettiä oli vähän, tarkastelin sukupuolieroja χ^2 -testin avulla omaksutun ($n = 14$), saavutetun ($n = 77$) ja eri statuksien ($n = 23$) osalta. Kolmen osa-alueen yhdistetty identiteetti oli yhteydessä sukupuoleen ($\chi^2(2) = 23,85, p = .000$). Miehillä oli odotettua yleisimmin omaksuttu identiteetti ja eri statusluokittelu kaikilla kolmella osa-alueella ja harvemmin saavutettu identiteetti. Naisilla oli yleisimmin saavutettu identiteetti ja harvemmin omaksuttu ja eri statusluokittelu kaikilla osa-alueilla.

Identiteetti ja samalla osa-alueella koettu hyvinvointi

Hyvinvointimuuttujien väliset korrelaatiot miehillä ja naisilla on esitetty taulukossa 14. Naisilla työuupumus oli yhteydessä kaikkiin muihin muuttujiin eli mitä väsyneempiä he olivat työssään, sitä huonommaksi he arvioivat hyvinvointinsa muilla aloilla. Lisäksi mitä tyytymättömämpiä he olivat parisuhteeseensa tai sen puuttumiseen, sitä tyytymättömämpiä he olivat työtilanteeseensa ja sitä huonompi oli heidän hyvinvointinsa muutoinkin parisuhteessa. Hyvinvointi vanhemmuudessa ei ollut yhteydessä hyvinvointiin parisuhteessa eikä tyytyväisyyteen työssä. Miehillä työuupumus oli yhteydessä tyytymättömyyteen ja vanhemmuuden stressiin eli mitä väsyneempiä he olivat työssään, sitä tyytymättömämpiä he olivat työtilanteeseensa ja sitä enemmän paineita heillä oli vanhempina. Työuupumus ei kuitenkaan ollut yhteydessä parisuhteen alueella koettuun hyvinvointiin. Sopeutumattomuus parisuhteeseen oli miehillä yhteydessä parisuhdetytymättömyyteen ja vanhemmuuden stressiin.

TAULUKKO 14. Hyvinvointimuuttujien väliset korrelaatiot (Pearson)

Hyvinvointimuuttuja	1.	2.	3.	4.	5.
1. Työuupumus	-	.32*	.20	.04	.45***
2. Työtytymättömyys	.35***	-	.10	.16	.11
3. Parisuhdesopeutumattomuus	.36***	.17	-	.61***	.33*
4. Parisuhdetytymättömyys	.29**	.24*	.61***	-	.20
5. Vanhemmuuden stressi	.21*	.13	.19	-.00	-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Huom. lävistäjän yläpuolella korrelaatiot miehillä ($n = 80-113$) ja alapuolella naisilla ($n = 90-119$).

Identiteetin ja samalla osa-alueella koetun hyvinvoinnin yhteyksien eroja miehillä ja naisilla selvitetiin kaksisuuntaisten [3 (identiteettiryhmitys) x 2 (sukupuoli)] varianssi-analyysien avulla (ks. liite 2, taulukko 2). Koska merkitseviä yhdysvaikutuksia ei ollut, eli yhteydet olivat samanlaisia sukupuolten välillä, jatkettiin yksisuuntaisilla varianssi-analyyseilla (ks. taulukko 15). Työidentiteetti liittyi työssä koettuun hyvinvointiin. Ne, joilla oli sitoutumaton tai saavutettu työidentiteetti, olivat työssään väsyneempiä kuin ne, joilla oli omaksuttu identiteetti. Sitoutumattomat olivat myös ammattiinsa ja työtilanteeseensa tyytymättömpiä kuin identiteetin omaksuneet. Parisuhdeidentiteetti oli yhteydessä huonoon sopeutumiseen parisuhteessa siten, että sitoutumattomilla ja saavuttaneilla sopeutuminen oli heikompaa kuin identiteetin omaksuneilla. Parisuhdeidentiteetti ei ollut yhteydessä tyytymättömyyteen parisuhteeseen tai sen puuttumiseen. Vanhemmuusidentiteetti liittyi vanhemmuudessa koettuun stressiin. Sitoutumattomat kokivat sitä enemmän kuin identiteetiltään omaksuneet tai saavuttaneet.

TAULUKKO 15. Identiteetti ja hyvinvointi samalla osa-alueella

	SIT 1) ka (sd)	OMA1) ka (sd)	SAA 1) ka (sd)	F	df	p	Monivertailut
Työuupumus	3,18 (1,32)	2,11 (0,71)	2,47 (0,79)	11,78	2, 193	.000	OMA < SIT, SAA 3)
Työtyytymättömyys	2,07 (0,57)	1,75 (0,56)	1,80 (0,59)	3,20	2, 232	.043	OMA < SIT 2)
Parisuhdesopeutumattomuus 4)	0,19 (0,57)	-0,16 (0,45)	0,06 (0,66)	4,82	2, 214	.009	OMA < SIT, SAA 2)
Parisuhdetyytymättömyys	1,77 (0,86)	1,60 (0,69)	1,67 (0,77)	0,58	2, 226	.561	
Vanhemmuuden stressi	2,28 (0,52)	1,55 (0,51)	1,57 (0,47)	9,31	2, 201	.000	OMA, SAA < SIT 2)

1) SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu

2) Tukey

3) Tamhane

4) keskiarvot standardoituja pistemääriä

Identiteetti oli siis yhteydessä samalla osa-alueella koettuun hyvinvointiin lukuun ottamatta parisuhdetyytymättömyyttä. Omaksuttu identiteetti liittyi kaikilla alueilla sitoutumatonta identiteettiä parempaan hyvinvointiin. Saavutettu identiteetti kytkeytyi omaksuttua identiteettiä heikompaan hyvinvoinnin tasoon työuupumuksen ja parisuhteeseen sopeutumisen osa-alueilla ja sitoutumatonta identiteettiä parempaan hyvinvointiin vanhemmuudessa.

Identiteetti ja hyvinvointi eri osa-alueilla

Identiteetin ja hyvinvoinnin yhteyksiä eri osa-alueilla tarkastelin toistomittausten monimuuttujaisella varianssianalyysillä käyttäen profiilianalyysia. Siinä testataan, ovatko riippuvien muuttujien keskiarvoprofiilit yhdensuuntaisia vai erisuuntaisia tutkittavien ryhmien suhteen. Jos keskiarvoprofiilit ovat samansuuntaisia, muuttujia voidaan tarkastella yhdessä, kun taas niiden ollessa erisuuntaisia kutakin muuttujaa on tarkasteltava erikseen. Riippuvina muuttujina analyysissä olivat kolme hyvinvointimuuttujaa, jotka olivat työuupumuksen, parisuhdesopeutumattomuuden ja vanhemmuuden stressin standardoidut pistemäärät. Profiilianalyseja tehtiin kolme eli kullekin identiteetin osa-alueelle erikseen. Ryhmitteleviä muuttujia olivat siis tutkittavan työ-, parisuhde- ja vanhemmuusidentiteettistatusluokitukset. Aluksi tehtiin [3 (identiteettiryhmitys) x 2 (sukupuoli)] MANOVAt, joista selvisi, ettei miesten ja naisten välillä ollut merkitseviä eroja identiteetin ja hyvinvoinnin välisissä yhteyksissä. Analyysejä jatkettiin tarkastelemalla tutkittavia yhtenä ryhmänä.

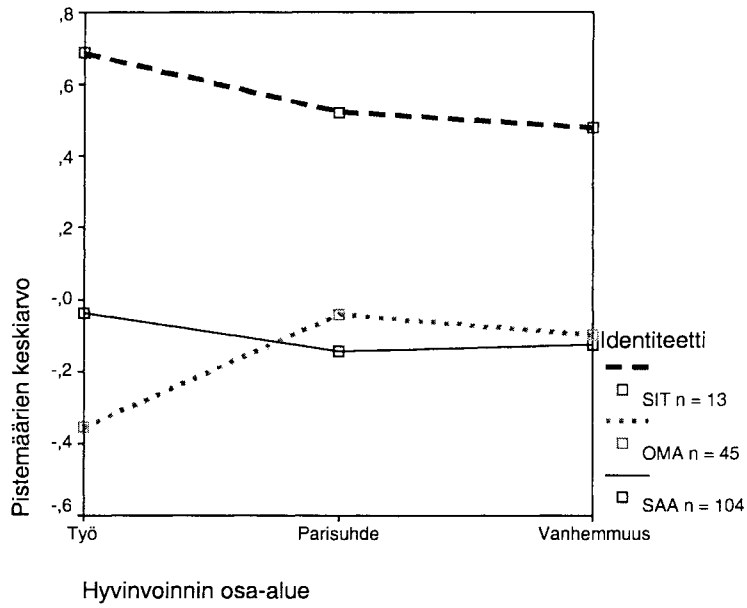
Tarkasteltaessa työidentiteettiä eri hyvinvoinnin osa-alueilla ei oletus kovarianssimatriisien yhtäsuuruudesta ollut voimassa, joten tuloksiin täytyy suhtautua tältä osin varauksella. Työidentiteetin ja hyvinvoinnin osa-alueiden välillä ei ollut yhdysvaikutusta (Wilksin lambda 0,960, $F(4, 316) = 1,61$, $p = .171$) eli erot työidentiteettistatustenryhmien välillä olivat samanlaisia eri osa-alueilla (ks. kuvio 1). Hyvinvoinnilla ei ollut päävaikutusta (Wilksin lambda 1,000, $F(2, 158) = 0,24$, $p = .976$) eli hyvinvointia ei jollakin osa-alueella koettu muita paremmaksi. Statukset erosivat kuitenkin toisistaan ($F(2, 159) = 8,61$, $p = .002$), kun kolmea hyvinvointimuuttujaa tarkasteltiin yhtenä kokonaisuutena. Tamhanen monivertailutesti osoitti, että tilastollisesti merkitseviä eroja ei kuitenkaan ollut. Simple-kontrastilla (parittaiset vertailut) tarkasteltuna sitoutumaton ja saavutettu identiteetti erosivat toisistaan ($p = .001$) samoin kuin sitoutumaton ja

omaksuttu identiteetti ($p = .001$), eli työidentiteetiltään sitoutumattomilla hyvinvointi olisi huonompaa kuin identiteetin saavuttaneilla ja omaksuneilla.

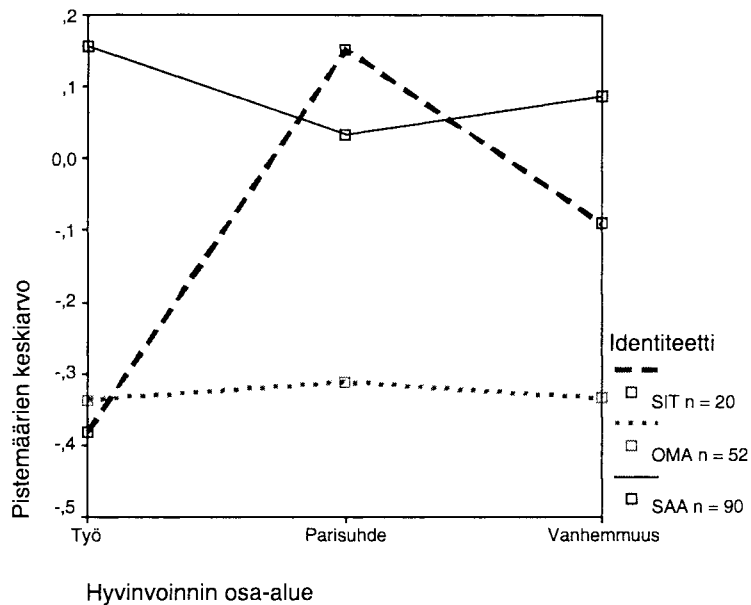
Parisuhdeidentiteetin ja hyvinvoinnin osa-alueiden välillä ei ollut yhdysvaikutusta (Wilksin lambda 0,961, $F(4, 316) = 1,57$, $p = .182$) eli parisuhdeidentiteettistatusryhmien väliset erot eri osa-alueiden välillä eivät olleet merkitsevästi erilaisia (ks. kuvio 2). Hyvinvoinnilla ei myöskään ollut päävaikutusta (Wilksin lambda 0,987, $F(2, 158) = 0,105$, $p = .354$) eli hyvinvointia ei jollakin osa-alueella koettu merkittävästi muita paremmaksi. Statusten välillä oli eroja ($F(2, 159) = 8,74$, $p = .002$). Niillä, joilla oli saavutettu parisuhdeidentiteetti, oli Tukeyn monivertailutestin heikompi hyvinvointi kuin niillä, joiden parisuhdeidentiteetti oli omaksuttu.

Merkitsevä yhdysvaikutus oli vanhemmuusidentiteetin ja hyvinvoinnin eri osa-alueiden välillä (Wilksin lambda 0,920, $F(4, 316) = 3,38$, $p = .010$) eli erot vanhemmuusidentiteettistatusryhmien välillä olivat erilaisia eri osa-alueilla (ks. kuvio 3). Tämän jälkeen tarkastelin identiteettiryhmien eroja kullakin hyvinvoinnin osa-alueella erikseen yksisuuntaisilla varianssianalyysillä. Vanhemmuusidentiteetti ei ollut yhteydessä työuupumukseen ($F(2, 193) = 2,83$, $p = .061$) eikä sopeutumattomuuteen parisuhteessa ($F(2, 212) = 1,67$, $p = .191$).

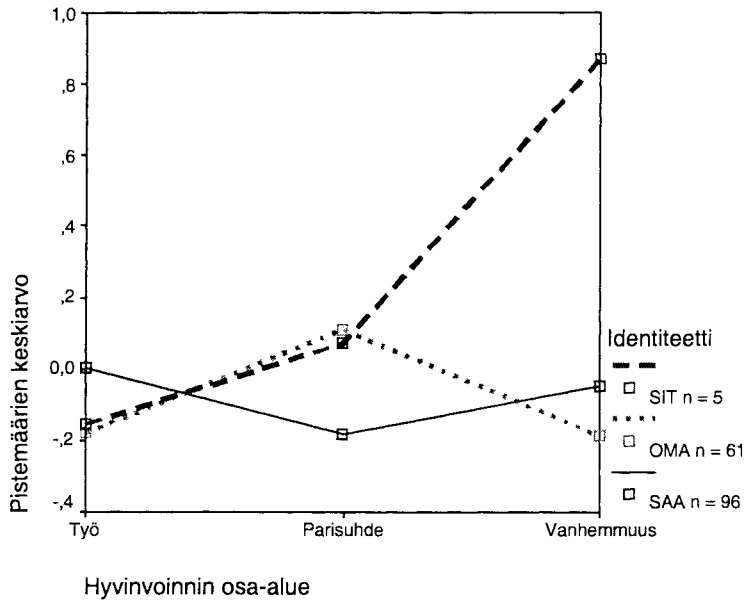
Vanhemmuusidentiteetti liittyi siis vain vanhemmuuden stressiin eli hyvinvointiin samalla osa-alueella (ks. taulukko 15) siten, että sitoutumattomat kokivat enemmän stressiä kuin identiteetin omaksuneet ja saavuttaneet. Sen sijaan parisuhdeidentiteetti ja mahdollisesti työidentiteetti olivat yhteydessä eri osa-alueiden hyvinvointiin siten, että saavutettu parisuhdeidentiteetti liittyi omaksuttua parisuhdeidentiteettiä heikompaan hyvinvointiin ja sitoutumaton työidentiteetti saavutettua ja omaksuttua työidentiteettiä alhaisempaan hyvinvointiin.

KUVIO 1. Työidentiteetti ja hyvinvointi eri osa-alueilla (alhainen pistemäärä kuvaa hyvinvointia, SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu)

KUVIO 2. Parisuhdeidentiteetti ja hyvinvointi eri osa-alueilla (alhainen pistemäärä kuvaa hyvinvointia, SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu)

KUVIO 3. Vanhemmuusidentiteetti ja hyvinvointi eri osa-alueilla (alhainen pistemäärä kuvaa hyvinvointia, SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu)

POHDINTA

Tämän tutkimuksen päätarkoituksena oli saada tietoa identiteetin ja hyvinvoinnin välisistä yhteyksistä kolmella osa-alueella, joita olivat työ, parisuhde ja vanhemmuus. Identiteettiä lähestyttiin Marcian (1966) statusparadigman kautta. Suurimmalla osalla tutkittavista identiteetti oli selkiytynyt (joko saavutettu tai omaksuttu identiteetti), mikä on todettu myös aikaisemmissa tutkimuksissa aikuisilla (Pulkkinen & Kokko, 2000). Naisilla oli kaikilla osa-alueilla miehiä useammin saavutettu identiteetti, joten he näyttäisivät muodostavan identiteettisitoumuksia miehiä useammin vaihtoehtojen pohdinnan jälkeen. Miehillä oli työn ja vanhemmuuden osa-alueilla naisia useammin omaksuttu identiteetti ja parisuhteen osa-alueella sitoutumaton (epäselvä/moratoriovaihe) identiteetti. Moratoriovaihe oli tutkittavilla harvinainen, joten ei voida puhua keski-ikäisten identiteetikriisistä tässä ikävaiheessa näillä elämänalueilla.

42-vuotiaan työidentiteetti oli yhteydessä sekä perus- että ammattikoulutukseen: työidentiteetin saavuttaneilla oli muita useammin korkea-asteen koulutus, kun taas

kouluasteen, mutta ei opistoasteen koulutus, liittyi sitoutumattomaan työidentiteettiin. Mahdollisesti vaativa koulutus pakottaa pohtimaan ja sitoutumaan tehtyihin valintoihin. Työuran epävakaus eli kokemukset työttömyydestä ja/tai työpaikan vaihdoksista viime vuosien aikana olivat yhteydessä sitoutumattomaan työidentiteettiin ja epätodennäköisesti saavutettuun identiteettiin. Ikävaiheen 27-36 muuttuva työura oli epätodennäköisesti yhteydessä omaksuttuun identiteettiin ja todennäköisesti saavutettuun työidentiteettiin eli ne, jotka olivat tuolloin hoitaneet lapsia kotona, alkaneet uudestaan opiskella tai kokeneet vakaan uran muuttumisen epävakaaksi, olivat joutuneet kyseenalaistamaan ja miettimään sitoumuksiaan ja päätyneet sitä kautta useammin saavutettuun kuin omaksuttuun identiteettiin. Työidentiteetin ja taustatekijöiden yhteydet olivat siten hypoteesien mukaisia. Aikaisemmissa tutkimuksissa on selvitetty kokonaisidentiteetin liittymistä koulutukseen ja uralla etenemiseen, ja tämän tutkimuksen perusteella työidentiteetti näyttäisi kytkeytyvän niihin samalla tavoin. Helsonin ym. (1995) naisia koskeneessa tutkimuksessa kokonaisidentiteetin saavuttaminen oli yhteydessä pisimpään koulutukseen. Lisäksi Van Manen ja Whitbourne (1997) ovat havainneet, että selkiytynyt kokonaisidentiteetti (voidaan verrata saavutettuun ja omaksuttuun identiteettistatukseen) ennusti myöhempää menestymistä työuralla. Toisaalta Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksen mukaan merkittävä menetys voi työn osa-alueella johtaa epäselvän identiteetin statukseen siirtymiseen. Kokemukset työelämästä voivat siis vaikuttaa identiteettiin, kuten havaitsin myös omassa tutkimuksessani.

Parisuhdeidentiteetti 42-vuotiaana ei ollut yhteydessä parisuhteen tyyppiin tai siihen oliko parisuhdetta vai ei, mutta identiteetin saavuttamiseen liittyi kaksi tai useampi ero aiemmista suhteista sekä miehillä että naisilla. Parisuhdeidentiteetin saavuttaneilla naisilla viimeisin suhde oli kestänyt lyhyemmän aikaa kuin identiteetin omaksuneilla. Tulokset eivät tukeneet hypoteeseja, jotka kuitenkin perustuivat kokonais- ja ihmissuhdeidentiteettiä koskeviin tutkimustuloksiin. Whitbourne ja Van Manen (1996) ovat havainneet, että naimattomilla oli naimisissa olevia harvemmin saavutettu ja omaksuttu ihmissuhdeidentiteetti. Heidän mukaansa vähän aikaa parisuhteessa olleilla oli useammin epäselvä ihmissuhdeidentiteetti kuin pitkissä suhteissa olleilla. Tämä koski naisia, mutta ei miehiä. Toisaalta Kroger (1993) on todennut, että monilla naisilla ja joillakin miehillä parisuhteen purkautuminen johtaa saavutettuun identiteettiin. Krogerin ja Greenin (1996) tutkimuksessa vakava elämäntapahtuma kuten ero oli yhteydessä moratoriovaiheeseen siirtymiseen, ja siitä on usein seurauksena saavutetun identiteetin

status (Kroger & Haslett, 1991). Eron kokeminen ilmeisesti saa pohtimaan omaa identiteettiä ja näin päätyään saavutettuun identiteettiin.

Vanhemmuusidentiteetin saavuttaneilla ja omaksuneilla oli enemmän lapsia kuin identiteetiltään epäselvillä, joten useamman kuin yhden lapsen saaminen näyttäisi johtavan sitoutuneeseen identiteettistatukseen. Vanhimman ja nuorimman lapsen iällä eli sillä, miten pitkään tai hiljattain oli todennäköisesti joutunut miettimään vanhemmuuteen liittyviä käsityksiä, ei ollut yhteyttä identiteettiin. Aikaisemmissa tutkimuksissa lasten hankkiminen on kytkeytynyt erityisesti omaksuttuun identiteettiin (Helson ym., 1995; Whitbourne & Van Manen, 1996).

Saavutettu identiteetti jollakin osa-alueella liittyi selkeästi saavutettuun identiteettiin myös toisella osa-alueella eli taipumus päätyä omakohtaisen etsinnän kautta valintoihin jollakin osa-alueella oli yhteydessä samanlaiseen toimintaan toisella osa-alueella. Työssä ja vanhemmuudessa sekä parisuhteessa ja vanhemmuudessa sama statusluokittelu molemmilla osa-alueilla oli muita yhdistelmiä yleisempi. Tapa ratkaista identiteettiin liittyvä kehitystehtävä jollakin osa-alueella oli siis yhteydessä toisella osa-alueella käytettyyn tapaan, minkä ovat nuorilla havainneet Iedema ja Meeus (1998). Parisuhteessa identiteettisitoumusten puuttuminen oli yhteydessä omaksuttuun työ- ja vanhemmuusidentiteettiin. Parisuhdeidentiteettiin liittyviä kysymyksiä näytettäisiin käsittelevän hiukan toisin ja mahdollisesti erilaisista syistä kuin työ- ja vanhemmuusidentiteettiä koskevia. Sitoutumattomaan identiteettiin työssä ja vanhemmuudessa olivat yhteydessä vähäiset kokemukset kyseisellä elämänalueella (epävakaa työura eli jossain määrin työttömyyttä, yksi tai ei ollenkaan lapsia). Tämä ei koskenut parisuhdeidentiteettiä. Kuitenkin vain 39,7 %:lla oli sama status kaikilla osa-alueilla, eli jo näillä kolmella osa-alueella identiteetti muodostetaan eri tavoin. Status oli useimmiten saavutettu tai omaksuttu identiteetti. Näin ollen asetettu hypoteesi sai tukea vain siltä osin, että niistä, joilla oli sama identiteettistatus kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla, suurimmalla osalla oli saavutettu tai omaksuttu identiteetti.

Identiteetti oli yhteydessä koettuun hyvinvointiin. Ne, joilla oli omaksuttu identiteetti, näyttivät kokevan hyvinvointinsa tason muita paremmaksi. Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu omaksutun identiteetin olevan tyydyttävä ratkaisu joillekin, ja sitä on ehdotettu saavutetun identiteetin ohella kehityksen mahdolliseksi päätepisteeksi (Meeus ym., 1999). Omaksuttu identiteetti on liitetty taipumukseen hallita omaa elinpiiriään valitsemalla rajoittavia ja järjestyksellisiä ympäristöjä sekä muutoin välttämällä tietoa, jo-

ka saattaisi antaa aihetta omien sitoumusten pohtimiseen (Kroger, 1993). Tätä tuki tässä tutkimuksessa tulos, jonka mukaan työidentiteetin omaksuneilla oli aikaisemmin ollut muita harvemmin muuttuva työura. Identiteetin omaksuneille on tärkeää turvallisuuden ja sopusoinnun kokeminen (Kroger, 1995), eivätkä he hae erityistä syvää tyytyväisyyden ja hyvänolon tunnetta (Kroger, 1993). Tehtyjen sitoumusten kyseenalaistaminen ja uusien vaihtoehtojen tarkastelu aiheuttaa ahdistusta (Meeus ym., 1999), joka voidaan välttää omaksumalla identiteettiä.

Monissa tutkimuksissa saavutettu identiteetti on kytkeytynyt muita statuksia selvemmin koettuun hyvinvointiin (De Haan & MacDermid, 1994; Frank ym., 1986). Tässä tutkimuksessa se oli yhteydessä sitoutumatonta identiteettiä parempaan hyvinvointiin vanhemmuudessa ja lisäksi saavutettu työidentiteetti oli yhteydessä sitoutumatonta parempaan hyvinvointiin eri osa-alueilla. Muuten saavutettu identiteetti liittyi omaksuttua identiteettiä heikompaan hyvinvointiin työssä (uupumus) ja parisuhteessa (sopeutumattomuus), ja lisäksi saavutettu parisuhdeidentiteetti osoittautui omaksuttua heikommaksi hyvinvoinnin eri osa-alueilla. Etsintävaiheen läpikäymisestä selviäminen voi mahdollisesti viedä aikaa (Kroger, 1993). Hyvinvointi voisi siten selittyä ahdistavalla moratoriovaiheella, jonka jälkeen ei vielä ole saavutettu tasapainoa. Ahdistus voi jossain määrin jatkaa kuohuntavaiheen jälkeinkin, sillä identiteetin saavuttaneet ovat huomanneet elämän olevan muutettavissa ja voivat ajatella tarvitsevansa sitoumusten pohdintaa ja muokkaamista joskus tulevaisuudessa (Josselson, 1987).

Identiteetin kehitystehtävän ratkaisemiseen omakohtaisen pohdinnan ja sitoutumisen kautta on yhdistetty tarve etsiä omia kykyjä ja kiinnostuksen kohteita aikaisempaa paremmin vastaavia ympäristöjä (Kroger, 1993). Identiteetin saavuttaneet ovat sen vuoksi valmiita kyseenalaistamaan ja kestävänsä siitä koituvaa ahdistusta. He voivat ajoittain kokea erityistä hyvinvointia, kun tuntevat elämäntilanteen vastaavan omia arvostuksia ja päämääriä. Tällaiset itseen liittyvät pyrkimykset eivät kuitenkaan välttämättä edistä hyvinvointia. Pulkkisen, Nurmen ja Kokon (2002) tutkimuksessa saavutettu identiteetti oli yhteydessä 36-vuotiaan itseen liittyviin tavoitteisiin, johon liittyi myös vaikeus muodostaa läheisiä suhteita. He olivat muita huolestuneempia itsestään. Heillä esiintyi myös epävakaata työuraa, alkoholin väärinkäyttöä, masennusta ja mielenterveyspalveluiden tarvetta. Itseen keskittymisen on havaittu heikentävän itsetuntoa ja lisäävän masennusta (Salmela-Aro & Nurmi, 1997). Se voi edistää identiteetin saavuttamista mutta viedä voimia muista tavoitteista.

Työ- ja parisuhdeidentiteetti olivat yhteydessä myös muilla osa-alueilla koettuun hyvinvointiin, mutta vanhemmuusidentiteetti ei ollut. Sitoutumaton työidentiteetti, jota edelsivät kokemukset epävakaa urasta, oli yhteydessä muita huonompaan hyvinvointiin. Saavutettu parisuhdeidentiteetti, jonka taustalla oli koettuja eroja, oli yhteydessä omaksuttua identiteettiä heikompaan hyvinvointiin. Archerin mukaan (Waterman & Archer, 1990) tyytymättömyys avioliittoon on saanut monet naiset tekemään muutoksia määritellesään itseään, mikä vaikuttaa myös muiden identiteettiosa-alueiden sisältöihin. Yhteydet hyvinvointiin voisivat selittyä kielteisillä kokemuksilla, jotka heijastuvat identiteetin kautta muille elämän alueille (Meeus ym., 1997). Epämiellyttäviä kokemuksia vanhemmuudessa (kuten lapsen epäsuotuisa ja huolestuttava kehitys, ks. Ryff, Singer & Seltzer, 2002) ei huomioitu tässä tutkimuksessa, joten avoimeksi jää, oliko vanhemmuusidentiteetti kytkeytynyt niihin. Identiteetiltään sitoutumattomat kokivat muita enemmän vanhemmuuden stressiä ja heillä oli vähemmän lapsia. Mahdollisesti niille, joilla on yksi lapsi, vanhemmuusidentiteetti ei ole merkittävä identiteetin osa-alue, eikä sillä ole myöskään merkitystä muiden osa-alueiden hyvinvoinnin kannalta. Toisaalta Simon (1992) havaitsi tutkimuksessaan, että vanhemmuudessa koetut kielteiset asiat vaikuttivat hyvinvointiin vain vanhemmuuteen sitoutuneilla isillä ja äideillä.

Tuloksia arvioitaessa on muistettava, että tutkittavat kuvasivat itse hyvinvointinsa tasoa. Aiemmassa tutkimuksessa havaittiin, että identiteetin omaksuneet vastasivat kyselyyn muita identiteettistatusryhmiä sosiaalisesti suotavammalla tavalla (Orlofsky, Marcia & Lesser, 1973). Heidän hyvinvointinsa oli tässä tutkimuksessa muita parempaa, joten voidaan kysyä, heijastaako tulos osaltaan halua olla myöntämättä mahdollisia ongelmia.

Identiteettiä edeltäneitä tekijöitä tutkittiin vähän, joten mahdollisten syy- ja seuraussuhteiden tulkinnassa on oltava varovainen. Ei voida siis sanoa, vaikuttaako identiteetti hyvinvointiin vai hyvinvointi identiteettiin. Joissakin pitkittäistutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että identiteetti oli yhteydessä myöhemmissä ikävaiheissa koettuun hyvinvointiin (Helson & Srivastava, 2001; Vandewater ym., 1997). Toisaalta on mahdollista, että identiteetin taustalla olevat kielteiset kokemukset selittävät koettua hyvinvointia joko suoraan tai identiteetin välityksellä.

Tässä tutkimuksessa identiteetti oli luokitteluasteikollinen muuttuja, mikä rajoitti tilastollisten menetelmien käyttöä. Joissakin tutkimuksissa on käytetty kutakin identiteettistatusta kuvaavia arvoja eli jatkuvia muuttujia, jotka kuvaavat, missä määrin henkilö

on esimerkiksi identiteetin saavuttanut (Marcia, 1993a). Identiteetin kuvaamiseksi jatkuvien muuttujien avulla on kehitetty erityisiä kyselylomakkeita. Lisäksi voidaan kysyä, ovatko käytetyt hyvinvointimuuttajat keskenään vertailukelpoisia. Identiteetin tarkastelu eri osa-alueilla toi esille eroja, mutta toisaalta vertailukohtana ei ollut kokonaisidentiteettiä. Tutkimuksissa olisi hyvä huomioida eri osa-alueet ja mahdollisesti myös kokonaisidentiteetti.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu identiteetin vaikutusta myöhempään kehitykseen, elämäntapahtumien vaikutusta identiteettiin tai identiteettiin yhteydessä olevia tekijöitä. Jatkossa pitkittäistutkimuksissa voitaisiin tarkastella samalla kertaa sekä identiteetin vaikutusta että siihen vaikuttavia tekijöitä. Statusluokkien sisällä voi olla osaryhmiä, jotka eroavat toisistaan esimerkiksi hyvinvoinniltaan ja kehityspoluiltaan. Tässä tutkimuksessa esimerkiksi saavutettuun parisuhdeidentiteettiin liittyivät epäönistuneet parisuhteet ja muita statusryhmiä heikommaksi arvioitu hyvinvointi. Toisaalta on havaittu, että saavutettu identiteetti edeltää vakaata avioliittoa. Voitaisiin siis tarkastella, eroavatko hyvinvoinniltaan ne, joilla on saavutettu identiteetti erojen seurauksena ja ne, joilla on jo pidemmän aikaa ollut saavutettu identiteetti. Lisäksi voitaisiin selvittää, onko erojen jälkeen identiteetin saavuttaneilla aikaisemmin ollut esimerkiksi omaksuttu identiteetti. Johtaisiko omaksuttu identiteetti nuorena aikuisena vaikeuksiin myöhemmissä parisuhteissa, jotka puolestaan edeltäisivät identiteetin saavuttamista? Tällaisen kehityspolun tuloksena saavutettu identiteetti ei kuitenkaan olisi yhteydessä hyvinvointiin, koska omaksutusta identiteetistä luopuminen on tuonut mukanaan turvattomuuden tunteen (Josselson, 1987). Meeuksen ym. (1999) tutkimuksessa identiteettitilatuksen muutos oli yhteydessä hyvinvointiin, joten voitaisiin tutkia, välittääkö juuri tämä muutos kielteisten elämäntapahtumien ja hyvinvoinnin suhdetta. Vai selittääkö taipumus uppoutua itsen ja omien asioiden märehtimiseen identiteetin saavuttamisen ja hyvinvoinnin yhteyttä (Pulkkinen ym., 2002)?

Omaksuttu identiteetti näyttäisi olevan osalle 42-vuotiaista hyvin tyydyttävä ratkaisu. Identiteetin omaksuneet eivät ole kiinnostuneita erilaisten vaihtoehtojen pohtimisesta, vaan he pyrkivät säilyttämään tunteen asioiden pysymisestä samanlaisena. Jos jokin elämänmuutos pakottaa heidät miettimään, voi se olla heille erityisen raskasta (Marcia, 2002). Toisaalta itsen pohtiminen ei välttämättä edistä hyvinvointia, vaikka se johtaisi saavutettuun identiteettiin. Tämän ymmärtäminen voi olla hyödyksi psykologin neuvonta- ja terapiatyössä. Toisaalta voitaisiin miettiä, miten identiteetiltään epäselviä, joi-

den hyvinvointi oli muita huonompi, voitaisiin auttaa. Epäselvä identiteetti on esiintynyt yhdessä henkilökohtaisten tavoitteiden puuttumisen ja perustarpeisiin suuntautumisen kanssa, joihin on liittynyt vaikeuksia kehitystehtävien täyttämässä (Pulkinen ym., 2002). Identiteetti on merkittävä elämän kokonaisuutta kokoava rakenne, joka on selkeästi yhteydessä hyvinvointiin.

LÄHTEET

- Archer, S. L. (1992). A feminist's approach to identity research. Teoksessa G. R. Adams, T. P. Gullotta, & R. Montemayor (toim.), *Advances in adolescent development, Vol. 4*, (s. 25-49). Newbury Park: Sage.
- Archer, S. L., & Waterman, A. S. (1993). Identity status interview: Adult form. Teoksessa J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (toim.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research* (s. 318-333). New York: Springer-Verlag.
- Busby, D. M., Christensen, C., Crane, D. R., & Larson, J. H. (1995). A revision of the dyadic adjustment scale for use with distressed and nondistressed couples: Construct hierarchy and multidimensional scales. *Journal of Marriage and Family Therapy, 21*, 289-308.
- De Haan, L. G., & MacDermid, S. M. (1994). Is women's identity achievement associated with the expression of generativity? Examining identity and generativity in multiple roles. *Journal of Adult Development, 1*, 235-247.
- Erikson, E. H. (1959). *Identity and the life cycle*. New York: Norton.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
- Frank, S., Hole, C. B., Jacobson, S., Justkowski, R., & Huyck, M. (1986). Psychological predictors of parents' sense of confidence and control and self- versus child-focused gratifications. *Developmental Psychology, 22*, 348-355.
- Freilino, M. K., & Hummel, R. (1985). Achievement and identity in college-age vs. adult women students. *Journal of Youth and Adolescence, 14*, 1-10.
- Gerris, J. R. M., Vermulst, A. A., Van Boxtel, D. A. A. M., Janssens, J. M. A. M., Van Zutphen, R. A. H., & Felling, A. J. A. (1993). *Parenting in Dutch families: A rep-*

- representative description of Dutch family life terms of validated concepts representing characteristics of parents, children, the family as a system and parental socio-cultural value orientations.* Institute of Family studies, University of Nijmegen.
- Helson, R., & Srivastava, S. (2001). Three paths of adult development: Conservers, seekers, and achievers. *Journal of Personality and Social Psychology, 80*, 995-1010.
- Helson, R., Stewart, A. J., & Ostrove, J. (1995). Identity in three cohorts of midlife women. *Journal of Personality and Social Psychology, 69*, 544-557.
- Iedema, J., & Meeus, W. (1998). The effects of work and relational mental incongruity on identity formation and well-being. *Journal of Adolescence, 21*, 253-264.
- Josselson, R. (1987). *Finding herself: Pathways to identity development in women*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kahn, S., Zimmerman, G., Czikszenimihalyi, M., & Getzels, J. W. (1985). Relations between identity in young adulthood and intimacy in midlife. *Journal of Personality and Social Psychology, 49*, 1316-1322.
- Kapfhammer, H. P., Neumeier, R., & Scherer, J. (1993). Identitätsstatus im Übergang von Jugend und jungem Erwachsenenalter: Eine empirische vergleichsstudie bei psychiatrischen Patienten und gesunden Kontrollprobanden. *Praxis der Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie, 42*, 68-77.
- Kinnunen, U., Gerris, J. R. M., & Vermulst, A. (1996). Work experiences and family functioning among employed fathers with children of school age. *Family Relations, 45*, 449-455.
- Koski, K. J., & Steinberg, L. (1990). Parenting satisfaction of mothers during midlife. *Journal of Youth and Adolescence, 19*, 465-474.
- Kroger, J. (1988). A longitudinal study of ego identity status interview domains. *Journal of Adolescence, 11*, 49-64.
- Kroger, J. (1993). Identity and context: How the identity statuses choose their match. Teoksessa R. Josselson, & A. Lieblich (toim.), *The narrative study of lives* (s. 130-162). Newbury Park: Sage.
- Kroger, J. (1995). The differentiation of "firm" and "developmental" foreclosure identity status. A longitudinal study. *Journal of Adolescent Research, 10*, 317-337.
- Kroger, J. (1997). Gender and identity: The intersection of structure, content and context. *Sex Roles, 36*, 747-770.

- Kroger, J. (2000a). Ego identity status research in the new millennium. *International Journal of Behavioral Development, 24*, 145-148.
- Kroger, J. (2000b). *Identity development: Adolescence through adulthood*. Thousand Oaks: Sage.
- Kroger, J., & Green, K. E. (1996). Events associated with identity status change. *Journal of Adolescence, 19*, 477-490.
- Kroger, J., & Haslett, S. J. (1991). A comparison of ego identity status transition pathways and change rates across five identity domains. *International Journal of Aging and Human Development, 32*, 303-330.
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, 3*, 551-558.
- Marcia, J. E. (1980). Identity in Adolescence. Teoksessa J. Adelson (toim.), *Handbook of adolescent psychology* (s. 159-187). New York: Wiley.
- Marcia, J. E. (1993a). The ego identity status approach to ego identity. Teoksessa J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (toim.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research* (s. 3-21). New York: Springer-Verlag.
- Marcia, J. E. (1993b). The status of statuses: Research review. Teoksessa J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (toim.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research* (s. 22-41). New York: Springer-Verlag.
- Marcia, J. E. (2002). Identity and psychosocial development in adulthood. *Identity: An International Journal of Theory and Research, 2*, 7-28.
- Maslach, C., & Jackson, S. E. (1986). *Maslach Burnout Inventory Manual* (2. painos). Palo Alto: Consulting Psychologists Press.
- Meeus, W., Dekovic, M., & Iedema, J. (1997). Unemployment and identity in adolescence: A social comparison perspective. *The Career Development Quarterly, 45*, 369-380.
- Meeus, W., Iedema, J., Helsen, M., & Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. *Developmental Review, 19*, 419-461.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J., & Leskinen, E. (1996). *Tutkimusaineiston analyysi*. WSOY: Porvoo.

- Orlofsky, J. L., Marcia, J. E., & Lesser, M. (1973). Ego identity status and the intimacy versus isolation crisis of young adulthood. *Journal of Personality and Social Psychology, 27*, 211-219.
- Pals, J. L. (1999). Identity consolidation in early adulthood: Relations with ego-resiliency, the context of marriage and personality change. *Journal of Personality, 67*, 295-328.
- Pastarino, E., Dunham, R. M., Kidwell, J., Bacho, R., & Lamborn, J. (1997). Domain-specific gender comparisons among college youth: Ideology and relationships. *Adolescence, 32*, 561-577.
- Pulkkinen, L. (1996). Female and male personality styles: A typological and developmental analysis. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*, 1288-1306.
- Pulkkinen, L., & Kokko, K. (1996). Keskeiset elämänsisällöt aikuisiässä. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 103-120). Jyväskylä: Atena.
- Pulkkinen, L., & Kokko, K. (2000). Identity development in adulthood: A longitudinal study. *Journal of Research in Personality, 34*, 445-470.
- Pulkkinen, L., Nurmi, J. -E., & Kokko, K. (2002). Individual differences in personal goals in mid-thirties. Teoksessa L. Pulkkinen, & A. Caspi (toim.), *Paths to successful development. Personality in the life course* (s. 331-352). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Pulkkinen, L., & Rönkä, A. (1994). Personal control over development, identity formation, and future orientation as components of life orientation: A developmental approach. *Developmental Psychology, 30*, 260-271.
- Rotheram-Borus, M. J. (1989). Ethnic differences in adolescents' identity status and asocial behaviour problems. *Journal of Adolescence, 12*, 361-374.
- Ryff, C. D., Singer, B. H., & Seltzer, M. M. (2002). Pathways through challenge: Implications for well-being and health. Teoksessa L. Pulkkinen, & A. Caspi (toim.), *Paths to successful development. Personality in the life course* (s. 302-328). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Salmela-Aro, K., & Nurmi, J. -E. (1997). Goal contents, well-being, and life context during transition to university: A longitudinal study. *International Journal of Behavioral Development, 20*, 471-491.
- Silverberg, S. B., & Steinberg, L. (1987). Adolescent autonomy, parent-adolescent conflict and parental well-being. *Journal of Youth and Adolescence, 16*, 293-311.

- Simon, R. W. (1992). Parental role strains, salience of parental identity and gender differences in psychological distress. *Journal of Health and Social Behavior*, 33, 25-35.
- Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38, 15-28.
- Stewart, A. J., Ostrove, J. M., & Helson, R. (2001). Middle aging in women: Patterns of personality change from the 30's to the 50's. *Journal of Adult Development*, 8, 23-37.
- Vandewater, E. A., Ostrove, J. M., & Stewart, A. J. (1997). Predicting women's well-being in midlife: The importance of personality development and social role involvements. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1147-1160.
- Van Manen, K. -J., & Whitbourne, S. K. (1997). Psychosocial development and life experiences in adulthood: A 22-year sequential study. *Psychology and Aging*, 12, 239-246.
- Waterman, A. S., & Archer, S. L. (1990). A life-span perspective on identity formation: Developments in form, function and process. Teoksessa P. B. Baltes, D. L. Featherman, & R. M. Lerner (toim.), *Life-span development and behavior* (Vol. 10, s. 29-57). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Waterman, A. S., & Archer, S. L. (1993). Identity status scoring during the adult years: Scoring Criteria. Teoksessa J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (toim.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research* (s. 241-270). New York: Springer-Verlag.
- Whitbourne, S. K., & Van Manen, K. -J. W. (1996). Age difference in and correlates of identity status from college through middle adulthood. *Journal of Adult Development*, 3, 59-70.

LIITE 1.

TAULUKKO 1. Parisuhdeidentiteetin yhteydet parisuhteessa olemiseen: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

	Ei parisuh- teessa		Parisuhteessa		Yhteensä	
Parisuhde- identiteetti	n	%	n	%	n	%
Sitoutumaton	5	22,7	29	13,2	34	14,0
	(1,2)		(-1,2)			
Omaksuttu	8	36,4	73	33,2	81	33,5
	(0,3)		(-0,3)			
Saavutettu	9	40,9	118	53,6	127	52,5
	(-1,1)		(1,1)			
Yhteensä	22	100,0	220	100,0	242	100,0

$$\chi^2 (2) = 1,98; p = .373$$

TAULUKKO 2. Parisuhdeidentiteetin ja suhteen tyyppien yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

	Avoliitto		Avoliitto		Seurustelu- suhde		Yhteensä	
Parisuhde- identiteetti	n	%	n	%	n	%	n	%
Sitoutumaton	18	11,7	7	15,2	4	19,0	29	13,2
	(-0,9)		(0,5)		(0,8)			
Omaksuttu	57	37,3	13	28,3	3	14,3	73	33,2
	(1,9)		(-0,8)		(-1,9)			
Saavutettu	78	51,0	26	56,5	14	66,7	118	53,6
	(-1,2)		(0,4)		(1,3)			
Yhteensä	153	100,0	46	100,0	21	100,0	220	100,0

$$\chi^2 (4) = 5,22; p = .265$$

TAULUKKO 3. Parisuhdeidentiteetin ja avioliittosuhteen purkautumisen yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Parisuhde- identiteetti	Ei eroa		Ero		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Sitoutumaton	28	16,8	5	7,1	33	13,9
	(2,0)		(-2,0)			
Omaksuttu	57	34,1	22	31,4	79	33,3
	(0,4)		(-0,4)			
Saavutettu	82	49,1	43	61,5	125	52,8
	(-1,7)		(1,7)			
Yhteensä	167	100,0	70	100,0	237	100,0

$$\chi^2 (2) = 4,81; p = .090$$

TAULUKKO 4. Parisuhdeidentiteetin ja avioliittosuhteen purkautumisen yhteydet: frekvenssit, prosentit ja suluissa sovitetut standardoidut jäännökset

Parisuhde- identiteetti	Ei eroa		Ero		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Sitoutumaton	27	15,2	6	10,2	33	13,9
	(1,0)		(-1,0)			
Omaksuttu	63	35,4	16	27,1	79	33,3
	(1,2)		(-1,2)			
Saavutettu	88	49,4	37	62,7	125	52,8
	(-1,8)		(1,8)			
Yhteensä	178	100,0	59	100,0	237	100,0

$$\chi^2 (2) = 3,19; p = .203$$

LIITE 2.

TAULUKKO 1. Erot vanhemmuusidentiteetin yhteyksissä taustatekijöihin miehillä ja naisilla: kaksisuuntaisten [3 (identiteettistatusryhmitys x 2 (sukupuoli)] varianssi-analyysien tulokset

	Identi- teetti 1)	Miehet		Naiset		Yhdysvaikutus		
		ka	(sd)	ka	(sd)	F	df	p
Lasten lukumäärä	SIT	1,17	(1,03)	0,17	(0,41)	1,80	2, 233	.167
	OMA	1,91	(1,18)	2,04	(0,84)			
	SAA	1,98	(1,24)	2,01	(1,04)			
Vanhimman lapsen ikä	SIT	14,1	(3,02)	21,0	- 2)	0,67	2, 194	.515
	OMA	13,4	(4,56)	17,0	(4,13)			
	SAA	13,6	(4,63)	16,0	(5,08)			
Nuorimman lapsen ikä	SIT	11,3	(3,82)	21,0	- 2)	1,22	2, 194	.297
	OMA	8,8	(4,30)	11,8	(4,72)			
	SAA	9,2	(3,96)	11,3	(5,19)			

1) SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu

2) n = 1

TAULUKKO 2. Erot identiteetin yhteyksissä hyvinvointiin miehillä ja naisilla: kaksisuuntaisten [3 (identiteettistatusryhmitys x 2 (sukupuoli)] varianssianalyysien tulokset

	Identi- teetti 5)	Miehet		Naiset		Yhdysvaikutus		
		ka	(sd)	ka	(sd)	F	df	p
Työ- uupumus 1)	SIT	3,09	(1,64)	3,31	(0,78)	0,46	2, 191	.633
	OMA	2,16	(0,76)	2,02	(0,62)			
	SAA	2,41	(0,83)	2,50	(0,77)			
Työ- tyytymättö- myys 1)	SIT	2,21	(0,47)	1,85	(0,67)	2,26	2, 229	.107
	OMA	1,75	(0,55)	1,74	(0,58)			
	SAA	1,71	(0,60)	1,87	(0,58)			
Parisuhde- sopeutumat- tomuus 2)	SIT	0,22	(0,60)	-0,01	(0,26)	0,53	2, 211	.591
	OMA	-0,15	(0,45)	-0,17	(0,45)			
	SAA	0,00	(0,57)	0,09	(0,71)			
Suhdetyyty- mättömyys 2)	SIT	1,80	(0,91)	1,60	(0,55)	1,31	2, 223	.273
	OMA	1,69	(0,75)	1,49	(0,61)			
	SAA	1,59	(0,72)	2,72	(0,79)			
Vanhem- muuden stressi 3)	SIT	2,28	(0,56)	2,25	- 4)	0,05	2, 198	.949
	OMA	1,55	(0,56)	1,54	(0,42)			
	SAA	1,55	(0,51)	1,58	(0,45)			

1) yhteys työidentiteettiin

2) yhteys parisuhdeidentiteettiin

3) yhteys vanhemmuusidentiteettiin

4) n = 1

5) SIT = sitoutumaton, OMA = omaksuttu, SAA = saavutettu